

Het verhaal van Roland

«WE ZIJN IN 2030,
IK BEN 58 JAAR EN ZO
ZIET MIJN LEVEN ERUIT»

DE WERELD VERANDERT, OUDEREN OOK

De generaties van morgen buigen zich over de toekomst van de senioren

DE RESULTATEN VAN HET BURGERPANEL

- “Verschillende niveaus van solidariteit ter ondersteuning van het systeem”
- Hun verwachtingen en overtuigingen
- De onopgeloste knelpunten

10 uitdagingen
voor 2030
voor u onderzocht

WELKOM IN DE TOEKOMST...

Onze Toekomst

Burgers op zoek naar duurzame modellen
voor intergenerationele solidariteit

Inhoud

Het project "Onze Toekomst": wat en waarom?	p. 4
Context en eerste bevindingen	p. 4
Het project "Onze Toekomst"	p. 6
Concreet	p. 7
Experten aan het woord	p. 8
Tien kernuitdagingen	p. 10
Drie think tanks bedachten elk een antwoord op de uitdagingen van de toekomst	p. 11
Burgers aan het woord	p. 12
Het verhaal van Roland, 58 jaar in 2030	p. 14
Het scenario van het burgerpanel	p. 18
Methodologie en rekrutering	p. 19
Analyses en eerste reacties	p. 21
De Stichting reageert op het burgerscenario	p. 21
Reacties achteraf van enkele deelnemers	p. 41
En wat nu?	p. 44
Dankwoord	p. 46

In samenwerking met

Coöperatieve vennootschap Cera p. 31

RIZIV p. 33

Fondation Chimay-Wartoise p. 35

Groupe Jolimont p. 37

Partenamut p. 39

Met de steun van

Nationale Loterij
samen creëren we kansen

Wallonie

Waarover gaat dit tijdschrift?

In welke samenleving willen we ouder worden? Wat kunnen we veranderen aan onze maatschappij als we er rekening mee houden dat de middelen waarover we beschikken schaarser worden, dat we stilaan op de grenzen van ons ecologisch systeem botsen en dat de ouderen steeds talrijker zullen zijn?

De zoektocht naar antwoorden op deze belangrijke vraag verenigde bijna 2 jaar geleden een aantal partners en de Stichting voor Toekomstige Generaties.

We ondervroegen **tientallen deskundigen** om zo een zicht te krijgen op de belangrijkste uitdagingen voor de toekomst, die we nadien samenvatten in **10 kernuitdagingen**. Deze kernuitdagingen legden we vervolgens voor aan **drie think tanks** die voor ons hun

scenario opstelden met voorstellen voor de toekomst.

Hun voorstellen vormden de voedingsbodem voor een tweede fase, waarin we **een heel divers panel van 24 burgers** hierover lieten nadenken. Na drie weekends leverde het panel ons een scenario, met een eigen visie op de uitdagingen en een aantal concrete voorstellen. De leden van het panel zijn natuurlijk geen deskundigen, maar ze boden ons wel een nieuwe en onconventionele kijk op de kwestie.

De resultaten laten iedereen toe, expert of niet, om na te denken over de uitdagingen die ons te wachten staan en de mogelijke oplossingen. Wij, van de Stichting, deden een eerste denktoets op basis van de resultaten, evenals onze partners. Ook deze eerste bedenkingen kunt u in dit tijdschrift lezen.

Hoe leest u deze publicatie?

Als een revelator

Neen, in drie weekends heeft het burgerpanel niet de kans gehad om meteen de sociale zekerheid te hervormen, het pensioenstelsel te hertekenen en een nieuw maatschappelijk evenwicht uit te denken... Het heeft wél, en behoorlijk grondig zelfs, een aantal belangrijke vragen naar boven gebracht. Het panel heeft andere toekomstvisies beschreven, overtuigingen uitgesproken, denkpistes geopend, en een paar moeilijke 'knopen' aangeduid. Dit tijdschrift herneemt alle fases van het project, die geleid hebben tot deze resultaten.

Met verschillende invalshoeken

U hebt verschillende mogelijkheden om in de materie te duiken.

- De visie van experts
- De 10 kernuitdagingen (p. 10)
- De scenario's van de drie *think tanks* (p. 11)
- De visie van burgers
- Het scenario geschreven door het burgerpanel (p. 18)
- Het leven van Roland, beschreven op basis van het scenario van het burgerpanel (p. 14)
- De eerste reacties van de Stichting en haar partners (vanaf p. 21)

Editio

Het valt vrijwel onmiddellijk op: men kan zich onmogelijk buigen over de ouderenproblematiek zonder te kijken naar de hele samenleving en in het bijzonder de organisatie van de solidariteit.

In dit tijdschrift ziet u het resultaat van bijna 2 jaar werk in het kader van het project «Onze Toekomst - Burgers op zoek naar duurzame modellen voor intergenerationele solidariteit». U ontdekt er zowel het originele scenario van het burgerpanel als de belangrijkste elementen van reflectie en analyse die eraan voorafgingen of er op volgden.

Het tijdschrift dat u in handen hebt is een zeldzaam document.

We zullen u eerst een verhaal vertellen, u meenemen in een wereld die de uwe zou kunnen zijn, de onze... Een verhaal waarin een toekomstvisie zit verweven, geschreven door burgers die weliswaar optimistisch zijn, maar zeker niet naïef. Hun bevindingen zijn realistisch en soms hard.

Ze zijn zich bewust van de grenzen van hun werk als niet-experts, dat plaatsvond in het korte tijdsbestek van drie weekends, maar ze zijn er rotsvast van overtuigd dat een leefbare wereld voor alle generaties denkbaar - en dus mogelijk - is. Ze wijzen ons zowel op een aantal noodzakelijke veranderingen als op enkele knelpunten, die niet zo eenvoudig op te lossen zijn.

De diversiteit en de open geest van het burgerpanel maken dat het debat opeens zuurstof lijkt te krijgen... Deze burgers beschrijven de toekomst van de senioren, zoals

zij die dromen. Ze begeven zich buiten het gebruikelijke denkkader. Ze durven zelfs, in alle bescheidenheid, een reeks heel concrete voorstellen te doen. Deze aanbevelingen zijn niet bedoeld om te overtuigen - met haalbaarheidsanalyse en al -, maar zijn er om de dialoog open te trekken in het licht van andere, mogelijke of wenselijke opties.

Want noch de Stichting en haar partners, noch de experts, noch de burgers van het panel hebben kant-en-klare oplossingen aangebracht, dat spreekt voor zich. Was het maar zo makkelijk! Er is nog veel werk aan de winkel, maar we geloven dat deze uitzonderlijke publicatie er een wezenlijke bijdrage aan levert.

En ook u kunt bijdragen.

Waarschijnlijk zal het lezen van alle documenten die rond dit project werden verzameld, en in het bijzonder van het burgerscenario, u niet onverschillig laten. U zult hier en daar verrast zijn, of gechoqueerd, enthousiast, geïrriteerd, perplex, ontmoedigd, dromerig... Sommige passages zullen voor u misschien te ver gaan, of juist niet ver genoeg.

Deel dus uw bedenkingen en opmerkingen, neem deel aan dit debat dat voor u en voor ons zo essentieel is!

Verrijk met uw mening de realiteit van morgen en dus ook de generaties van de toekomst.

Hopelijk tot gauw, *

De Stichting voor Toekomstige Generaties en haar partners

* Op pagina 44 leest u hoe u kunt reageren.

Redactie

Aline Goethals - Miriana Frattarola

Medewerkers

Benoît Derenne - Sandrino Holvoet - Deirdre Maes - Joeri Vranckx - Michel Teller - David Dessers - William Van Dingenen - Carine Vassart

Lay-out

Sandrine Van den Berghe

Foto's en tekeningen

Jean-Luc Tillière - Stichting voor Toekomstige Generaties - Klassen van Meester Wim (De Heffel) en van Juf Anouchka Dewilde (Sainte-Dominique).

Verantwoordelijke uitgever: Benoît Derenne.

STICHTING VOOR TOEKOMSTIGE GENERATIES

Deze publicatie is ook te downloaden op de website www.stg.be/onzetoekomst

GEDRUKT OP 100% GERECYCLEERD PAPIER.

ISBN: 978-2-930275-70-7
Wettelijk depot: D-2014-8490-02

HET PROJECT "ONZE TOEKOMST": WAT EN WAAROM?

Het scenario dat werd geschreven door het burgerpanel (ontdek het vanaf p. 18) is het meest vallen... Het burgerscenario is het orgelpunt van een veel breder programma rond de toekomst

zichtbare resultaat van het project "Onze Toekomst". Maar het kwam natuurlijk niet uit de lucht van ouderen, een totaalproject waarvan we hier de belangrijkste stappen op een rijtje zetten.

CONTEXT & EERSTE BEVINDINGEN

2014: ouderen zijn veranderd, de maatschappij ook

De druk op onze solidariteitssystemen bereikt stilaan een hoogtepunt. De sociale zekerheid baseert zich immers al bijna een eeuw lang op de solidariteit tussen 'actieven' en 'niet-actieven' (werkzoekenden, zieken, ouderen,...), maar een aantal nieuwe elementen bedreigen dit evenwicht. De vergrijzing van de bevolking vormt een eerste uitdaging, met daarnaast twee factoren die de zaken niet eenvoudiger

maken: de schaarser wordende natuurlijke energiebronnen waarop onze hedendaagse economieën gebouwd zijn, en de economische verschuiving naar de opkomende landen. Reken daarbij de ontwikkelingen in de medische sector die zowel de mogelijkheden als de kosten de hoogte in jagen. Of de veranderingen op het vlak van gezinsverbanden met vrouwenarbeid of eenoudergezinnen.

Een status quo is niet meer denkbaar. Uit alle gesprekken die we hadden in de aanloop naar dit project (zie p. 7,

'De kernuitdagingen in kaart brengen') blijkt één zaak: het huidige sociale systeem bereikt zijn grenzen. Dat is ook normaal, want het is ondertussen bijna honderd jaar oud! In de jaren '30 van de vorige eeuw had niemand gehoord van loopbaanonderbreking of tijdelijke werkcontracten, was men op zijn vijftigste al oud, en dekte het woord 'loopbaan' meestal een veertigtal jaren in dienst van eenzelfde baas. Zelfs de woorden *burn-out* en *pensioensparen* moesten nog uitgevonden worden.

Kortom, het debat rond vergrijzing is brandend actueel. Als we niets veranderen, lijkt de verarming van verschillende bevolkingsgroepen, en specifiek de ouderen van morgen, onafwendbaar.

De uitdagingen zijn niet min, want kijken naar het ouderenvraagstuk houdt in dat bijna de hele werking van onze maatschappij in vraag wordt gesteld. Met een nieuw sociaal paradigma in het verschiet, dat we samen, met de burgers, mogen invullen.

HET PROJECT "ONZE TOEKOMST"

5 vragen aan Benoît Derenne, directeur van de Stichting voor Toekomstige Generaties

Hoe is dit project geboren?

"De Stichting wil bijdragen aan het doorgeven van een leefbare en duurzame wereld aan de generaties van morgen. We zitten in een periode waarin armoede en bestaansonzekerheid stijgt, in het bijzonder bij senioren. In deze context was het voor ons evident dat de Stichting zich moest buigen over de toekomst van de solidariteit met ouderen. Indien we nu niets doen, zal de rekening doorgeschoven worden naar de volgende generaties..."

tieve processen, kozen we ervoor om de ervaringen en de motivaties van burgers als vertrekpunt te nemen.

We hopen mensen te inspireren en te stimuleren voor een nieuwe denkwijze. Maar daar blijft het niet bij. De besluiten worden alvast meegenomen in de programma's van verschillende partners van het project."

Waarom een burgerpanel?

"Dit maatschappelijk debat is bijzonder gevoelig en meezzaam, en de antwoorden op de uitdagingen lopen uiteen. Net daarom wilden wij de blik van burgers integreren. Vanuit hun eigen ervaringen en wensen zijn zij in staat om een nieuw vertrekpunt aan te brengen en nieuwe invalshoeken te geven. Voor ons is dat de beste manier om het debat open te trekken en het huidige referentiekader te verbreden, rekening houdend met wat 'wenselijk' is voor de toekomst.

Daarnaast heeft de Stichting heel wat expertise opgebouwd op het vlak van participatieve processen (burgerpanels, toekomstverkenning...). Onze ervaring leert dat er een grote rijkdom valt te putten uit een burgerpanel dat in alle vrijheid de meest complexe onderwerpen aanpakt. Kijk bijvoorbeeld naar de G1000!

Vandaar het idee van een globaal programma rond de herdefinitie van intergenerationale solidariteit, waarin het burgerpanel een centrale plaats inneemt."

Wat zijn de sterktes en zwakten van deze methode?

"Er zijn uiteraard nadelen verbonden aan deze manier van werken: een omvangrijk thema bestuderen in zo'n korte tijd dwingt ons om de reflectie te kaderen - en dus te begrenzen. Een groep gewone burgers is ook niet gespecialiseerd en kan niet altijd oordelen of zijn voorstellen ook technisch uitvoerbaar zijn. De groep kon ook onmogelijk in drie weekends alle aspecten van de ouderenproblematiek behandelen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor situaties van extreme zorgbehoefte."

Maar in onze ogen wegen deze nadelen absoluut niet op tegen de voordelen: de bereikte openheid is van onschatbare waarde. De bevindingen die we in dit tijdschrift voorstellen worden gedragen door burgers met zeer verschillende achtergronden. Zoals een deelnemer zei: "Als wij ondanks al onze verschillen tot gemeenschappelijke besluiten kunnen komen, dan kan iedereen het!" Zonder in naïef enthousiasme te willen vervallen: dat denken wij soms ook..."

Wat was de doelstelling?

"We wilden een toekomstvisie ontwikkelen die duurzaam en een inspiratiebron kon zijn voor de maatschappij. Dat is snel gezegd, want het gaat om een ongelooflijk complexe en diepgaande materie! We moeten immers oplossingen vinden die een antwoord bieden op heel uiteenlopende uitdagingen die toch met elkaar samenhangen.

Enkele voorbeelden? Wie kent de sociale en financiële impact op het familieleven als we langer moeten gaan werken? Wie bestudeert de link tussen het stijgende ziekte- en invaliditeitsverlof en de langere carrières? Wat zullen de gevolgen zijn van het feit dat zestigers steeds minder beschikbaar zijn voor de zorg van kleinkinderen of bejaarden? Welke lasten worden overgedragen op de jongere actieven, in het bijzonder op werkende vrouwen?

Het debat rond de vergrijzing van de bevolking zet belangen op het spel die soms tegenstrijdig lijken, die van de huidige en de toekomstige generaties. Juist daarom vonden wij het belangrijk om te luisteren naar meningen vanuit zeer verschillende hoeken, om zo tot een globaal beeld te komen.

We zijn hier niet in ons eentje aan begonnen, maar in samenwerking met partners uit de publieke- en privésector. De eerste belangrijke bevinding was dat onze bekommernis werd gedeeld door vele experts, en door een aantal organisaties die bereid waren om dit project te steunen en er aan mee te werken. Hen wil ik in het bijzonder bedanken."

Wat hopen jullie te bereiken?

"De Stichting heeft het ouderenvraagstuk met open vizier benaderd. Gesterkt door onze lange ervaring in participa-

CONCREET...

Het burgerscenario werd uitgewerkt binnen een project dat in vier stappen verliep.

1. Experten aan het woord: de kernuitdagingen in kaart brengen

Om het project voor te bereiden, bevroeg de Stichting een veertigtal heel diverse referentiepersonen. Vanuit hun academische- of terreinervaring, met een technische, pragmatische of filosofische kijk op de zaken, hebben ze ons geholpen bij het inventariseren van de uitdagingen en de belangrijkste problemen rond intergenerationale solidariteit.

Een lange lijst van uitdagingen werd in kaart gebracht, onderzocht en herleid tot 10 kernuitdagingen (zie p. 10), die op hun beurt de basis vormden voor de vragen die later aan het burgerpanel werden gesteld. In het scenario dat zij schreven hebben ze deze 10 uitdagingen samen gebracht in 4 belangrijke domeinen (zie p. 18).

2. Experten aan het woord: de toekomst verbeelden

Op basis van deze analyse vroeg de Stichting aan drie verschillende think tanks om te reageren op de kernuitdagingen. We kozen de drie denktanks op basis van hun bevoegdheid in deze materie, en op basis van hun verscheidenheid, om zo de diversiteit van de scenario's te waarborgen. Het gaat over *Itinera Institute*, de informele groep onderzoekers *Welvaart zonder groei* en de groep rond Professor *Pierre Pestieau*, ULG - CREPP - HEC.

Daarna schreef een journaliste, Carine Vassart, hun visies in een levendig en concreet verhaal, waardoor de lezer zich gemakkelijker kan verplaatsen in de toekomst gezien door de ogen van de think tanks. Op p. 11 leest u een korte samen-

vassing van de denkklogica van elke think tank; hun toekomstverhalen zijn beschikbaar op www.stg.be/onzetoekomst. Deze verhalen hebben de denkoefeningen van de burgers verrijkt, door hen te confronteren met andere logica's.

3. Burgers aan het woord: toekomstvisie en denkpistes van niet-experten

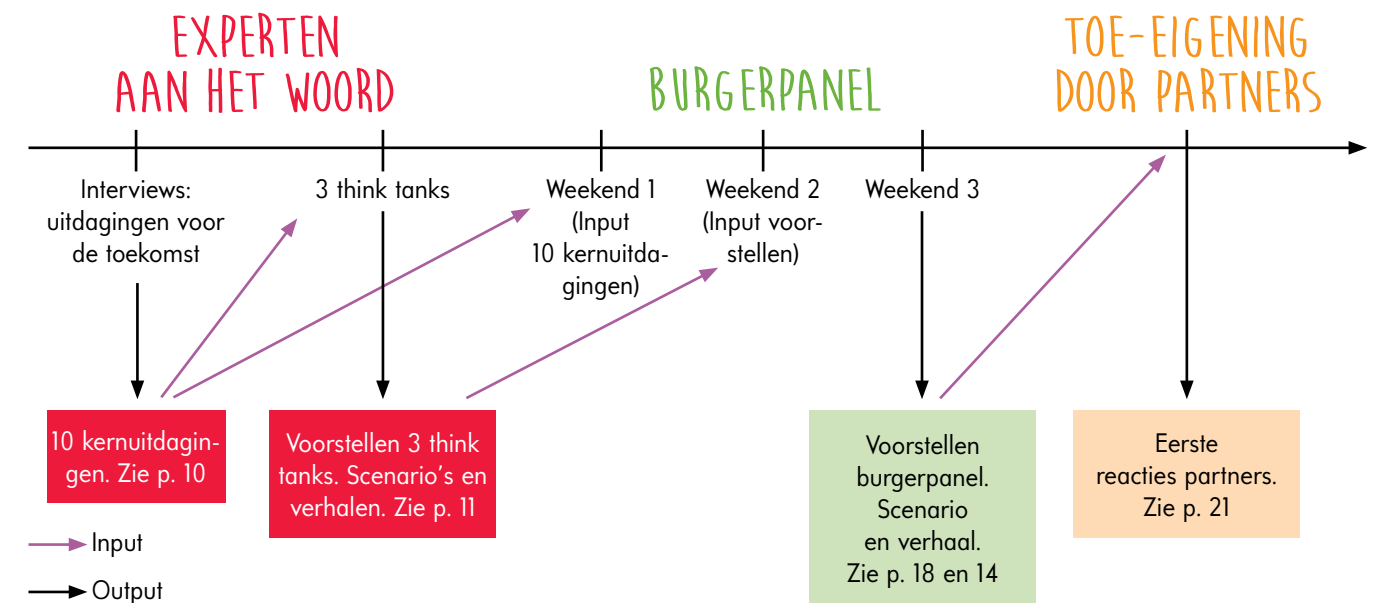
In het najaar van 2013 hebben we gedurende 3 weekends een panel van 24 burgers aan het werk gezet.

Om zich de problematiek eigen te maken, zijn de deelnemers eerst aan de slag gegaan met de 10 kernuitdagingen uit de voorbereidingsfase. Later werden hun voorstellen gechallenged met elementen uit de scenario's van de drie think tanks, om zo het debat te openen. Na een fase van confrontatie van ideeën kwam het panel tot de formulering van gemeenschappelijke aanbevelingen, die u kunt lezen in hun eigen scenario (vanaf p. 18).

4. Teruggave van de resultaten aan de partners

En daar hield het niet bij op... Zowel het burgerscenario als de observaties errond en alle uitgewisselde bedenkingen en informatie, brachten ons tot een aantal interessante conclusies en belangrijke tendensen (zie p. 21). De vragen die de burgers opwerpen doen er tal van andere rijzen.

Eén ding is alvast zeker: tussen de analyse van de resultaten en de wisselwerking met onze partners, is de hele denkoefening eigenlijk nog maar pas begonnen!

EXPERTEN
AAN HET WOORD

TIEN KERNUITDAGINGEN

Deze 10 centrale uitdagingen rond intergenerationele solidariteit werden in kaart gebracht tijdens de eerste fase van het project. De Stichting ondervroeg een veertigtal experts uit alle domeinen die zich bezighouden met vergrijzing: ouderenverenigingen, OCMW-voorzitters, mensen uit de academische wereld, adviseurs van mutualiteiten, think tanks, de overheid... De analyse van deze gesprekken mondde uit in 10 kernuitdagingen, die op hun beurt de basis vormden voor de toekomstscenario's ontwikkeld door drie think tanks (zie hiernaast) en het burgerpanel (p. 18).

MEER LEZEN? MAAK KENNIS MET DE ONDERVRAAGDE PERSONEN EN DE RESULTATEN VAN DE ANALYSE VAN DE VOORBEREIDENDE GESPREKKEN OP DE WEBSITE WWW.STG.BE/ONZETOEKOMST

DRIE THINK TANKS BEDACHTEN ELK EEN ANTWOORD OP DE UITDAGINGEN VAN DE TOEKOMST

In de exploratiefase van het project "Onze Toekomst" vroegen we aan drie denkgroepen om het scenario van een 'mogelijke toekomst' te ontwikkelen. We kozen de think tanks omwille van hun zeer verschillende achtergrond. Hieronder vatten we hun standpunt samen. Het verhaal dat elke think tank heeft geschreven vindt u integraal terug op de website van de Stichting.

Het team van Professor Pierre Pestieau

Directeur van het Center of Research in Public Economics and Population Economics (ULg)

Wanneer we naar de kern van de zaak gaan, is het niet de vergrijzing zelf die een probleem stelt. Indien de leeftijd die ouderen van jongeren scheidt even snel zou toenemen als de levensduur, zou het probleem vanzelf verdwijnen. Om echter van perspectief te veranderen, is ieders samenwerking vereist. Dit is enerzijds mogelijk door het langer actief blijven van wie dit kan, en anderzijds door een arbeidsmarkt die rekening houdt met de voortdurende verlenging van het actieve leven en het bieden van sociale bescherming en effectieve hulp aan diegenen wiens gezondheid een dergelijke verlenging niet toelaat. Daarom is nodig dat de markt proactiever op de behoeften inspeelt en dat familienetwerken een cruciale rol blijven spelen in de zorg voor kinderen en voor hulpbehoevende personen zonder hierbij de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt in vraag te stellen.

Itinera Institute

Onafhankelijke think tank met als missie het promoten van "wegen van hervorming naar duurzame economische groei en sociale bescherming voor België en haar gewesten"

Fundamenteel is de opzet van een pensioenstelsel te remediëren aan de kortzichtigheid van de mens om te denken aan zijn oude dag. Die kortzichtigheid komt echter zowel naar boven in gedragsstudies over de keuze tussen consumeren of sparen op het individuele vlak als op het collectieve vlak van de overheidsfinanciën.

De mensen hebben vooral recht op zekerheid wat hun oude dag betreft. Daartoe moet de stabiliteit van ons pensioenstelsel centraal staan. Dat kan alleen gegarandeerd worden als er voldoende bijdragen zijn. Tien jaar geleden zei een vooraanstaande Belgisch politicus dat bij het opbouwen van pensioenrechten het niet de leeftijd van de auto is die telt maar de kilometerstand. Vandaag wordt het tijd dat we effectief de stap durven zetten naar een pensioenstelsel waar men ervoor zorgt dat de rekening klopt.

Groep Welvaart zonder groei

Informele groep onderzoekers rond de uitdagingen van de toekomst in een wereld waar groei niet meer het obligate referentiekader vormt

Het grootste deel van de momenteel door de vergrijzing van de bevolking gestelde problemen zijn er niet intrinsiek mee verbonden, maar vloeien voort uit onze verhouding met arbeid en tewerkstelling. Door deze verhouding(en) fundamenteel te herzien en een onvoorwaardelijk basisinkomen in te voeren kan onze maat-

schappij hier antwoorden op formuleren evenals aan de grote milieu-uitdagingen voldoen. Door soberheid, gedeeld gebruik en het onderhoud van openbare goederen naar voor te schuiven in plaats van onze maatschappelijke obsessie voor groei, kunnen we een pad inslaan naar duurzame welvaart die door alle generaties gedeeld wordt.

LEES DE DRIE VERHALEN GESCHREVEN DOOR DE THINK TANKS OP DE WEBSITE WWW.STG.BE/ONZETOEKOMST

BURGERS AAN HET WOORD

IK, ROLAND, 58 JAAR IN 2030

Hallo, ik ben Roland, een gewone man, bedacht op basis van het burgerscenario. We zijn in 2030, ik ben 58, wat men nog niet zo lang geleden nog 'de pensioenleeftijd' noemde! Mijn leven is heel anders dan dat van mijn ouders op dezelfde leeftijd en daar ben ik blij om.

« HET SYSTEEM VAN DE PENSIOENEN LIJKT EEN BEETJE INGEWIKKELD, MAAR HET IS VEEL RECHTVAARDIGER DAN IN DE TIJD VAN MIJN OUDERS, TWINTIG JAAR GELEDEN »

worden gecumuleerd. De eerste pijler is het onvoorwaardelijk basisinkomen waar elke meerderjarige recht op heeft. De tweede is de aanvulling die door de overheid wordt gestort. Die bedragen worden van het onvoorwaardelijk basisinkomen afgehouden gedurende de momenten dat men werk heeft. De derde pijler is een aanvullend

pensioen dat vroeger ook al bestond maar dat nu verplicht is en ook wordt opgebouwd met de inkomsten uit arbeid. Daar kan dan eventueel nog een vorm van pensioensparen aan worden toegevoegd, maar dat is niet verplicht.

Voor mij is de vierde pijler de meest kenmerkende voor onze huidige maatschappij. Van zodra we op pensioen zijn, kunnen we dat pensioen aanvullen met het aanbieden van diensten aan de samenleving. Dat was natuurlijk niet mogelijk geweest zonder een algemene mentaliteitswijziging. In de tijd van mijn ouders werd de 'waarde' van de mensen bepaald door het werk dat men deed of door hoeveel men verdiende. Vandaag kijken we vooral naar wat iemand bijdraagt aan de samenleving.

Ik vraag me momenteel af of ik binnenkort op pensioen zou gaan of nog even zou wachten. Ik ben op jonge leeftijd begonnen werken en ik heb dus bijna het verplichte aantal arbeidsjaren gepresteerd om recht te hebben op een pensioen, en ook financieel kan ik het aan. Het huidige pensioenstelsel lijkt dan misschien wel wat ingewikkeld, maar het is veel rechtvaardiger dan pakweg twintig jaar geleden toen mijn ouders stopten met werken.

Nieuwe pijlers voor de berekening van het pensioen

We hebben het idee behouden van de 'pijlers' die kunnen

Zelfs als ik stop met werken, kan ik op elk moment, als ik dat wil, opnieuw beginnen. We mogen immers zo veel werken als we willen. Wanneer ik dan opnieuw werk, verlies ik wel tijdelijk de aanvullingen op mijn pensioen, maar dankzij de inkomsten uit mijn werk en het onvoorwaardelijk basisinkomen, heb ik geen reden om mij zorgen te maken.

Het onvoorwaardelijk basisinkomen voor iedereen was naast een ware revolutie ook één van de belangrijkste verwezenlijkingen van de verschillende regeringen sinds 2020 in de strijd tegen de stress die zich in heel onze maatschappij had genesteld.

"Anders denken en anders leven", iedereen had het erover. De generatie van mijn ouders bereikte helemaal afgepeigerd de pensioenleeftijd en mensen van 40 jaar hadden geen idee hoe ze het tot de pensioenleeftijd moesten volhouden. Jongeren, zoals mijn zoon Diego, hadden daarvoor een heel pessimistische kijk op het leven. Iedereen beseftte dat we naar een beter evenwicht moesten zoeken tussen individuele verantwoordelijkheid en maatschappelijk welzijn. Bovendien was het evident dat men moest vertrekken van ervaringen op het terrein en leren uit de resultaten van deze experimenten.

Een zinvolle pauze

Ik zie elke dag de positieve resultaten van die keuze, zo is Diego, mijn net afgestudeerde zoon van 23, dankzij het onvoorwaardelijk basisinkomen niet verlamd door faalangst. Hij heeft een job gevonden en lijkt zelfverzekerd. Als er iets fout loopt is er immers nog altijd het financiële vangnet van het onvoorwaardelijk basisinkomen.

« ALS IK NU STOP MET WERKEN, KAN IK LATER TOCH OPNIEUW HERBEGINNEN WERKEN, MOCHT IK DAT WILLEN »

Mijn tweede echtgenote, Soumia, heeft na 15 jaar werken in een multimediatgroep gebruik gemaakt van het onvoorwaardelijk basisinkomen om gedurende een jaar iets anders te gaan doen en haar droom te verwezenlijken en projecten ten voordele van de maatschappij te lanceren.

Ze is haar diensten gaan aanbieden in het Polyvalent Dienstencentrum van onze gemeente dat wordt beheerd door de overheid, maar hoofdzakelijk wordt bemand door vrijwilligers. Eigenlijk is dat systeem een beter georganiseerde versie van de ruildiensten van vroeger, en vertrekt het vanuit hetzelfde idee, namelijk om op lokaal niveau regelmatig diensten aan te bieden die niet in geld uitgedrukt worden (hoewel de overheid ze wel valoriseert door een aanvulling op het onvoorwaardelijk basisinkomen toe te kennen voor het verlenen van diensten ten voordele van de samenleving). Die activiteiten moeten nieuwe banden smeden tussen mensen met verschillende sociale achtergronden.

Soumia gaat zich bezighouden met twee projecten die vorig jaar door de mensen van onze gemeente werden gekozen. Het eerste project ligt haar erg na aan het hart, ze gaat een online netwerk oprichten voor oudere mensen. Op die website zullen ze gemakkelijker met elkaar kunnen communiceren en contact houden. Om er evenwel geen 'seniorengetto' van te maken, zal het netwerk voor iedereen openstaan.

Het tweede project van Soumia heeft de interesse van mijn zoon gewekt die niet de middelen heeft voor culturele uitstapjes, omdat hij nog in het begin van zijn carrière staat. Het idee kwam uit de gids van voorbeeldprojecten die de overheid elk jaar publiceert. Het werd voor

het eerst gelanceerd in Gent en het is eigenlijk heel simpel: we gaan jongeren die de middelen niet hebben om naar het theater, een tentoonstelling of een concert te gaan in contact brengen met oudere personen die wel de middelen hebben, maar er niet meer alleen willen of kunnen naartoe gaan.

Het samenleven met andere generaties is veel natuurlijker geworden dan aan het eind van de 20ste eeuw. Alles is zodanig georganiseerd dat mensen van verschillende leeftijden elkaar gemakkelijk ontmoeten en samen alledaagse dingen doen. Diego is het al van in de lagere school gewend om gepensioneerde mensen te zien, zij kwamen daar immers de leerlingen begeleiden en in het middelbaar kwamen ze tijdens de technische ateliers hun vakmanschap overdragen aan de jongeren.

Samen leven gaat heel natuurlijk

In de buurt en op de werkvloer zijn er systematische campagnes en sensibiliseringssessies rond 'samen leven'. We moeten daar immers aan blijven werken om gedragswijzigingen te stimuleren. In de buurt hebben wij bijvoorbeeld een 'sociale dienst' georganiseerd van jongeren die ouderen helpen. Maar het is geen eenrichtingsverkeer! De jongeren maaien bijvoorbeeld het gras en in ruil daarvoor helpen de ouderen hen bij het huiswerk of helpen ze hen bij het vinden van hun weg in het leven.

Laat het duidelijk zijn, het is belangrijk om ons niet enkel te beperken tot het aantonen aan de jongeren dat ze respect moeten hebben voor de ouderen, we maken de 'anciens' ook duidelijk dat ze moeten aanvaarden dat de jeugd niet per se dezelfde visie op de maatschappij heeft als zij. Mijn moeder van 83, Jeanne vindt dat allemaal heel goed, zij beseft al

langer dat we allemaal iets van elkaar kunnen leren. Tot vijf jaar geleden ging zij nog verhalen voorlezen aan de kinderen in de naschoolse opvang. Zij kan het zich niet inbeelden dat ze in een rusthuis zou wonen zoals zoveel ouderen een dertigtal jaren geleden, toen de bewoners niet meer aan het normale sociale leven konden deelnemen en geen contact meer hadden met mensen van andere generaties.

Rusthuis of niet, dat is wat onze familie momenteel bezighoudt. De schepen van intergenerationele zaken is vorige week bij mama geweest om samen met haar haar behoeftes rond wonen voor de komende jaren te plannen. Die werkwijze is nu heel gebruikelijk en maakt deel uit van de preventiepolitiek rond gezondheid. We proberen nu voordat de problemen zich stellen woningen te zoeken voor ouderen die aangepast zijn aan hun noden. Er bestaan zelfs gemeentelijke overlegagenschappen die de beschikbare woningen beheren en die de mensen kunnen helpen bij het zoeken naar een voor hen geschikte woning. Dankzij het

leefloon dat ouderen net als mindervaliden of zieken krijgen, kan ze met een gerust gemoed nadenken over haar nieuwe woning.

De manier waarop we vandaag over wonen denken is trouwens aardig veranderd. Het is nu veel gebruikelijker om naargelang de gezinssamenstelling en gezondheidstoestand te verhuizen. Soumia en ik denken nu al na over wat we binnen enkele jaren gaan doen. We kunnen ofwel onze woning omvormen in een kangoerowoning met een appartement voor ons en een ander deel waar andere mensen kunnen wonen of we kunnen net zoals

Diego ons gaan vestigen in één van die nieuwe vestigingen waar er allerlei winkels en diensten aanwezig zijn en waar alles zodanig is ontworpen dat alle leeftijden er hun gading

«DE SCHEPEN VOOR INTERGENERATIONELE ZAKEN HEEFT VORIGE WEEK MIJN MOEDER BEZOCHT, OM SAMEN HAAR TOEKOMSTIGE BEHOEFTESS QUA HUISVESTING TE PLANNEN»

«IEDEREEN HEEFT NU EEN ZIEKTEVERZEKERING. IN RUIL DAARVOOR IS IEDEREEN WEL VERANTWOORDELIJK VOOR DE GEVOLGEN VAN ZIJN LEVENSTIJL EN -KEUZES»

vinden. Dat is uiteindelijk de meest natuurlijke manier om een generationele mix te krijgen.

Op wijkniveau is er nu het 'bezoekerssysteem' waarbij mensen regelmatig met oudere mensen komen praten om zo hun isolement te breken. Voor ons, die in de stad en ver van mama wonen, is dat een echte geruststelling.

Gezondheid en verantwoordelijkheid

De begrippen samenleving en solidariteit zijn veel meer aanwezig en ook het begrip individuele verantwoordelijkheid is versterkt. Vooral qua gezondheid is dat zeker te merken. 30 jaar geleden werd er veel gepraat over de gezondheidszorg "op twee snelheden", we vreesden dat de verschillen tussen personen die de middelen hadden om zich goed te verzorgen en diegene die dit niet hadden nog groter zouden worden.

Vandaag heeft iedereen toegang tot zorg en tot geneesmiddelen. Dat is voor een deel te danken aan het feit dat zorgverstrekkers en zorginstellingen regelmatig worden geëvalueerd en sterk aangemoedigd worden om te werken met forfaits.

Het komt ook doordat de ziekte- en hospitalatieverzekeringen werden veralgemeend. In ruil daarvoor is iedereen verantwoordelijk voor de gevolgen van de manier waarop hij of zij leeft en de impact die zijn levenswijze heeft op de gezondheidskosten. In het geval van mama heeft de familie samen gezeten met de gemeente, die immers gepaste oplossingen zoekt voor de bejaarden.

Soumia en ik focussen op preventie, zo laten we regelmatig een check-up doen om op de hoogte te blijven van onze gezondheidstoestand en te weten wat we kunnen doen om

langer in vorm te blijven. Dat kan zwaar lijken, maar die preventie heeft heel wat dingen veranderd. Toen ik 35 jaar geleden begon te werken, was het bedrijf helemaal niet bezig met stress van de werknemers. Vandaag is welzijn op het werk daarentegen een onderdeel van de managementopleidingen. En ik kan je verzekeren dat het verschil voelbaar is!

Wie had ooit kunnen denken dat de vooruitgang zou leiden tot meer gemoedelijkheid en meer aandacht zou hebben voor het echte leven van de mensen. In het begin van de 21ste eeuw werden mensen zoveel mogelijk vervangen door machines en nu is het precies omgekeerd, er zijn terug echte operatoren om oudere mensen en mensen die niet zo handig zijn met technologie beter te kunnen helpen. Voor mij was de grootste verandering dat ik heb leren begrijpen dat niet alles in geld hoeft worden uitgedrukt. Voor jongeren is dat ondertussen de normaalste zaak van de wereld, zij groeiden immers op met die mentaliteit, maar voor anderen is het niet altijd makkelijk om te aanvaarden dat geld niet het enige van waarde is en dat niet al onze daden per se een materiële vergoeding moeten hebben.

Geschreven
en goedgekeurd
door het burger-
panel

DIT IS HET SCENARIO VAN HET BURGERPANEL

DE KERNPUNTEN SAMENGEVAT...

Middelen van de senioren

Het definitieve verslag van het burgerpanel heeft het traditionele debat over de 'financiering van de pensioenen' volledig overschreden en een **innoverende visie gegeven op de wisselwerking tussen het professionele leven en het pensioen**, en zelfs een nieuwe beschouwing van de werkrelatie. Een **systeem met vijf pijlers**, dat onder andere een onvoorwaardelijk basisinkomen omvat en een nieuw 'dienstverleningsinkomen', moet een soepele aanpassing aan de verschillende levensfasen toelaten, vanaf het onderwijs tot de beëindiging van het actieve leven, en elk individu een grote vrijheid laten om bezoldigde arbeid, persoonlijke vrijetijdsbesteding en dienstverlening aan de gemeenschap te combineren.

Gezondheidszorg

Op vlak van de gezondheid zijn de voorstellen al even ambitieus. Volgens het panel dient deze eerst en vooral op globale wijze beoordeeld te worden en aspecten zoals de kwaliteit van de voeding, het levenskader of ook de preventie van stress op het werk te bevatten. Ook hier **spitsen de burgers zich vooral toe op de lokale dimensie** om de gezondheidszorg meer voor iedereen toegankelijk te maken en in het bijzonder voor de senioren. Zij stellen aldus voor om in elke gemeente een plaatselijke gezondheidscoördinator aan te stellen, die de opdracht heeft om informatie, raad en bijstand te verstrekken. De nadruk moet vooral gelegd worden op preventie, sensibilisering en verantwoordelijkheidszin **vanaf de prille jeugd**: het spreekt voor zich dat de gezondheid van ouderen zeer nauw met vroegere levenskeuzen samenhangt. Op het vlak van preventie onderstreepte het panel meermaals hoezeer de mogelijkheden rond de inrichting van het loopbaaneinde konden ingezet worden als middel tegen stress en stressgerelateerde ziektes.

Huisvesting en toegang tot dienstverlening

Op gebied van huisvesting en toegang tot dienstverlening, is **'vermenging' het kernwoord**: we moeten koste wat kost vermijden om de ouderen in 'getto's' voor de derde leeftijd te isoleren en integendeel de **voorrang verlenen aan moduleerbare, multifunctionele, intergenerationale, multiculturele en duurzame huisvesting** die het 'samen leven' bevorderen. De (lokale) openbare overheden hebben op dit vlak een leidende rol te spelen. Om de weerstand tegen verandering te overwinnen, zouden ze bijvoorbeeld **proefprojecten** van intergenerationale ruimtes kunnen lanceren, terwijl een gemeentelijk agentschap van huisvestingsoverleg tot taak zou hebben een staat op te maken van de noden en de ouder wordende mensen te oriënteren naar de meest geschikte formule voor hun persoonlijke situatie. De strijd tegen de sociale afzondering van senioren houdt ook acties in, bestemd om **hun mobiliteit te verbeteren** (gezamenlijk vervoer, carpoolen, sociale taxi,...) en om **de digitale kloof te overbruggen** zodat ze ten volle kunnen aansluiten bij de nieuwe sociale netwerken.

Sociale cohesie

Het antwoord op dit laatste thema is grotendeels uit de vorige op te maken: **de uitwisseling van dienstverlening, een leven lang blijven leren, ervaringsoverdracht, de mix van woningformules, het aansluiten bij netwerken dankzij de nieuwe technologieën, ...** zijn allemaal factoren die ertoe bijdragen de mensen en de generaties dichter bij elkaar te brengen. Door deze te ontwikkelen, besluiten de leden van het burgerpanel, zullen wij langzaam deze humane, rechtvaardige, duurzame en mensvriendelijke samenleving kunnen opbouwen, waar zij zouden willen in leven.

HET BURGERPANEL: METHODOLOGIE & REKRUTERING

Het eerste weekend was bestemd om zich de materie, uitdagingen en vragen eigen te maken.

Het tweede weekend beoogde de zaken te concretiseren door de confrontatie met voorstellen uit de scenario's van de denktanks, een begin te maken van het formuleren van voorstellen en vragen voor te leggen aan experts.

TAAL

NL: 13

FR: 11

Tijdens het derde weekend konden ze hun ideeën toetsen aan de standpunten van de drie denktanks en het scenario uitwerken dat u vanaf pagina 18 kan lezen.

Rekrutering: maximale diversiteit

OPLEIDING

Basis: 3

Secundair: 7

Hoger onderwijs: 7

Universitair: 7

Het panel van 24 burgers werd gerekruteerd door referentiepersonen in heel België. Het doel van de rekrutering bestond eruit een voldoende diversiteit van deelnemers te verzekeren om bij de besprekingen over een goede informatieverza-

diging te beschikken. In plaats van uitsluitend op de klassieke socio-demografische criteria te focussen, bestond ons doel eruit te rekruteren met het oog op een maximale diversificatie van het deelnemersprofiel, met een vertegenwoordiging van relevante aspecten voor bepaalde criteria: leeftijd, geslacht en taal uiteraard, maar ook het aantal kinderen of (groot)ouders ten laste, woonplaats, geografische en sociale spreiding, politieke affiniteit, welzijnsindicatoren, risico van bestaansonzekerheid,...

PROVINCIE

Limburg: 1

Oost-Vlaanderen: 2

West-Vlaanderen: 2

Vlaams-Brabant: 2

Antwerpen: 4

Waals-Brabant: 2

Namen: 1

Luik: 2

Henegouwen: 3

Luxemburg: 1

Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 4

Keuze van de methode

Met de tijd werd uit verscheidene modellen een unieke en originele methodologie gedistilleerd. Het betreft de methodologie van **burgerpanels** (zoals bij de derde fase van de G1000 waarin de Stichting een belangrijke rol heeft gespeeld), **scenarioworkshops** (een prospectieve methode waarin de deelnemers een toekomstvisie ontwikkelen op basis van meerdere mogelijke scenario's) en **kwalitatieve onderzoeksmethodologieën** en creatieve samenwerkingstechnieken (meer bepaald gebruikt in consumentenpanels). Het doel was maximale creativiteit mogelijk te maken, zonder dat we hiervoor de leden van het panel in 'mini-experts' zouden transformeren. De methodologie werd ontwikkeld door de twee begeleiders van het panel, Bernard Petre en Herman Daenen (Synergies & Actions), geadviseerd door Stéphane Delberghé (Atanor).

LEEFTIJD

18-30: 6

30-50: 8

50-65: 6

65+: 4

Programma van de 3 weekends

De 24 burgers hebben zowel plenair als in kleine groepjes gewerkt, afgewisseld door momenten van individuele reflectie. De twee begeleiders en het team van de Stichting stonden in voor de omkadering. Om in deze tweetalige groep een optimaal begrip te verzekeren, zorgde een team van vrijwillige studenten gedurende de drie weekends voor simultane vertaling.

GESLACHT

Mannen: 13

Vrouwen: 11

DE VOLLEDIGE BESCHRIJVING VAN DE METHODOLOGIE KAN WORDEN GERAADPLEEGD
OP DE WEBSITE WWW.STG.BE/ONZETOEKOMST.

DE VOORSTELLEN VAN DE BURGERS

Inleiding

Vorige zomer werden we gecontacteerd door de Stichting voor Toekomstige Generaties met de vraag om samen met 23 andere burgers mee te werken aan een **toekomstscenario** rond solidariteit tussen generaties. Sommigen onder ons twijfelden, andere waren dan weer onmiddellijk overtuigd.

Hoe dan ook, op 13 september 2013 bevonden we ons met 24 deelnemers in het hotel Floréal in Blankenberge voor het eerste weekend. Tijdens dat eerste weekend maakten we kennis met elkaar, met de twee animatoren, Bernard en Herman, en met de vragen waarop we een antwoord moesten geven:

1. In welk soort maatschappij wil ik **leven**?
2. Wat moeten we zeker niet uit het oog verliezen wanneer er een **beslissing** wordt genomen die de hele maatschappij aanbelangt?
3. Wat is mijn eigen **kleine wens** voor de toekomst?
4. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ouderen in de toekomst voldoende **middelen** hebben om een waardig leven te leiden?
5. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ouderen in de toekomst goede **gezondheidszorgen** krijgen?
6. Hoe kunnen we er ervoor zorgen dat ouderen in de toekomst (in elke fase van hun leven) van een **huisvesting** kunnen genieten die aangepast is aan hun noden en behoeften?
7. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ouderen in de toekomst een **plaats** hebben in de **samenleving** of hun plaats in de samenleving beter kunnen vinden?
8. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat er in de toekomst meer **samenhang** is tussen de verschillende generaties en binnen de generatie ouderen?
9. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ouderen in de toekomst voldoende **toegang hebben tot diensten** (overheidsdiensten, vervoer, winkels, ...)?

De vragen waren opgesteld door de Stichting voor Toekomstige Generaties nadat die een veertigtal experts en stakeholders* (1) had bevestigd rond de belangrijkste uitdagingen rond de vergrijzing van de samenleving. De eerste ideeën en oplossingen kwamen al opborrelen.

Het tweede weekend vond plaats in de Oude Abdij van

Kortenberg. Om ons verder te verdiepen kregen we, voor zes van de tien bovenvermelde vragen een dossiertje met de context van het probleem en met een aantal voorstellen. Achteraf werd ons meegedeeld dat deze voorstellen kwamen uit de antwoorden van een drietal groepen van experts op dezelfde vragen (hun 'scenario's'). In groepjes werkten we onze ideeën verder uit.

Het derde weekend in Wégimont begon met de validatie van de teksten gemaakt tijdens de vorige weekends. Dit liet ons toe om de punten te bepalen die verder moesten bediscussieerd worden en deze waarin we ons verder moesten verdiepen. Voorafgaand aan deze discussie, bekeken we een aantal videofragmenten van interviews met referentiepersonen die de Stichting had afgenomen op basis van onze vragen, geformuleerd tijdens eerdere weekends.

De tekst die u verder in dit document kan lezen is het resultaat van ons werk. Wij hopen dat onze input beleidsmakers en stakeholders kan inspireren en dat ook projectverantwoordelijken een aantal van onze ideeën in proefprojecten kunnen omzetten.

Veel leesplezier!

De deelnemers

Schorrohoff André • Maes Béatrice • Spée Bernard • Herrebout Bram • Evrard Christine • Alaime Dimitri • Van De Mosselaer Elke • Vellut Emilie • Mervilde Jürgen • Vermeulen Konogan • Van Aerden Maryse • Kizamie Miroye • Ghyssaert Pascal • Troch Paul • Leysen Philippe • Lombaerts Robert • Paulis Rosa • Pieroux Sabine • Vanweehaeghe Sybille • Ostyn Sofie • Benoy Stephania • Willemart Tomah • Winters Wim • Demuyser Yvan

1 De woorden met een * verwijzen naar het lexicon aan het einde van dit document.

ANALYSES EN EERSTE REACTIES

DE STICHTING REAGEERT OP HET BURGERSCENARIO

De Stichting voor Toekomstige Generaties trekt de onderstaande conclusies op basis van de resultaten van het burgerpanel. Hierbij werden we geholpen door de twee methodologen die het panel begeleid hebben (een socioloog en een psycholoog). Zij maakten een analyse voor de Stichting en de partners van de trends die terugkwamen in de debatten. Wat ons meteen opvalt, is de overtuiging van het panel dat men de problematiek van de toekomstige ouderen niet kan aanpakken zonder de hele maatschappij te herbekijken...

Als Stichting voor Toekomstige Generaties waren we aangenaam verrast dat de deelnemers aan het burgerpanel

STICHTING VOOR
TOEKOMSTIGE GENERATIES

op zo'n grondige manier een aantal fundamenten van onze samenleving in vraag hebben gesteld. Achter hun concrete voorstellen zitten enkele belangrijke boodschappen, die wijzen op een aantal nieuwe maatschappelijke trends.

EERSTE BOODSCHAP: EEN ECHT 'OUDERENVRAAGSTUK' BESTAAT EIGENLIJK NIET

De scheiding tussen ouderen/jongeren of actief/niet-actief is stilaan voorbijgestreefd en onze instellingen moeten hiermee rekening houden.

Een mensenleven mag niet meer beschouwd worden als een rechte lijn die loopt van een actieve jeugd naar een

niet-actieve oude dag, maar wel als een continuüm met een eigen evenwicht, waarin de overheid geen scheidingslijnen meer oplegt tussen de verschillende levensfasen of tussen periodes van professionele activiteit of inactiviteit. In de huidige realiteit kunnen die strikte scheidingslijnen niet meer van toepassing zijn.

Een hele reeks diensten die de maatschappij aanbiedt, kunnen herzien worden in het licht van deze nieuwe logica. We willen twee voorstellen van het burgerpanel naar voor brengen die in die richting gaan:

1. Individuele bijdragen aan de samenleving moeten beter gevaloriseerd worden.

Eén van de originele voorstellen is het invoeren van een inkomen uit dienstverlening aan de gemeenschap (zie p. 28). Het gaat om een uitkering die wordt toegekend aan

Woord vooraf

Wij vinden dat de actuele werkingslogica van de samenleving veel negatieve gevolgen genereert: winstbejag, overdreven snelheid die leidt naar een verlies aan levenskwaliteit (alles moet snel gaan), te grote scheidingen tussen de actieven en de niet-actieven, de scheiding tussen de generaties, geen erkenning van de 'non-profit' prestaties (vrijwilligerswerk, ondersteuning van naaste familieleden, 'onzichtbaar werk'*) en stijging van psychische problemen (depressie, zelfmoord bij jongeren, burn-out, agressiviteit, stress, geestelijke gezondheidsproblemen bij kinderen, constant focussen op wat niet gaat en op de korte termijn/evenementen). Volgens ons zijn de middelen beschikbaar, maar worden ze slecht gebruikt (bijvoorbeeld het gelijktijdig bestaan van daklozen en leegstaande gebouwen, onbevredigde behoeften en mensen die niets omhanden hebben, verspilling).

Wij delen twee overtuigingen:

Overtuiging 1: de problemen moeten anders gesteld worden.

Voor de ouderenproblematiek moeten we rekening houden met alle generaties. We zullen slechts lange termijn-oplossingen vinden indien alle generaties erbij worden betrokken. De kwestie van de middelen kan niet worden opgelost door ons te beperken tot de financiële middelen. We moeten rekening houden met alle bijdragen.

Overtuiging 2: Andere manieren van maatschappelijk functioneren zijn mogelijk

Plaatselijke initiatieven, proefprojecten en nieuwe benaderingen (Burgerparticipatie, zoals de G1000, burgerinitiatieven, informatieverbreiding via het web, petitie, lokale uitwisselingsdiensten, mede-eigendom, gedeelde woonverblijven, carpooling en alternatieve onderwijsvormen) tonen aan dat een andere logica mogelijk is. Dialoog tussen generaties is mogelijk en noodzakelijk, ondanks de wederzijdse weerstanden.

Meerdere voorwaarden zijn noodzakelijk om een verschillende toekomst op te bouwen.

- **We moeten starten vanuit de kleinste sociale eenheden** en dynamische evenwichten creëren op het kleinste niveau die de hele samenleving kunnen 'bevruchten' eerder dan theorieën te ontwikkelen of alleen te wachten op mentaliteitswijzigingen die lange tijd in beslag nemen.
- **We moeten meer contacten tussen de generaties creëren** en ervoor zorgen dat er geen 'getto's' worden gecreëerd, zoals een aantal rust- en verzorginstellingen soms zijn.

Deze visie veronderstelt het uitvinden van nieuwe voorzieningen:

- Zodat individuele beslissingen doorzichtiger worden (voorbeeld: weten wat ik uitgeef aan gezondheidszorg

en wat ik kost aan de sociale zekerheid om mijn verdere stappen beter te kunnen bepalen, jaarlijkse gezondheidscheckups, het kennen van de 'echte kosten' met inbegrip van de milieukost)

- Zodat administratieve stappen vereenvoudigd en transparanter worden: wie doet wat? Wie is verantwoordelijk voor wat? Met welke middelen?
- Zodat het gemakkelijk wordt om vrij gekozen relaties op het lokale niveau aan te gaan. (straatfeesten; ontmoetingsplaatsen en sociale gedragscodes die menselijke contacten stimuleren en aanmoedigen; beurzen waar mensen die diensten aanbieden en vragen elkaar kunnen ontmoeten).
- Zodat mensen goesting krijgen om zich te engageren in proefprojecten en hiervoor meer mogelijkheden hebben. (Want verplichte deelname werkt niet en een mentaliteitsverandering vergt te veel tijd)
- Zodat het mogelijk wordt dat het micro niveau het macro niveau bereikt (van beneden naar boven), in plaats van 'top-down' regels op te leggen
- Zodat er nieuwe symbolische referenties ontstaan (herdefiniëren van de levensfasen, reorganisatie van het werk, levenslang leren, niet meer levenslang in hetzelfde huis wonen, anders gaan denken over het ouderschap, ...)

Deze visie genereert knelpunten, d.w.z. centrale kwesties waarvoor een evenwicht/interactie moet worden (her)uitgevonden:

- **Waar moet de lijn getrokken worden tussen individuele verantwoordelijkheid en solidariteit.** Het is duidelijk dat de maatschappij zorg moet dragen voor de kosten die niet het gevolg zijn van persoonlijke keuzes, zoals genetische ziekten, maar hoe ver moet deze solidariteit gaan wanneer jezelf ook verantwoordelijkheid draagt? Concreet voorbeeld: welke houding aannemen ten opzichte van mensen met een verslaving?
- **Hoe moet je keuzevrijheid en sociale verantwoordelijkheid met elkaar verzoenen?** In hoeverre kan de gemeenschap signalen sturen om bepaalde individuele gedragingen of bepaalde verlangens te veranderen ... en omgekeerd?
- **Hoe kunnen we een leerproces ontwikkelen om sociaal gedrag aan te leren en mensen zin te geven om bij te dragen aan de samenleving** (het onderwijs alleen zal hier niet in slagen, het schoolsysteem van vandaag is waarschijnlijk niet voldoende uitgerust om dit te kunnen)?
- **Hoe niet-monetaire bijdragen aan het algemeen welzijn erkennen?**

diegenen die ervoor kiezen om bij te dragen aan de samenleving. In dit systeem kunnen mensen vrij beslissen om in hun leven (als jongere, volwassene of oudere) momenten in te lassen van dienstverlening aan de gemeenschap, in een niet-professioneel kader.

2. De pensioenleeftijd mag geen opgelegde grens vormen tussen jaren van professionele activiteit en van 'verplichte inactiviteit'.

De deelnemers van het panel vinden bovendien dat mensen zelf hun leven lang, inclusief tijdens de 'pensioenjaren', hun evenwicht moeten kunnen bepalen tussen persoonlijk - en beroepsleven en dienstverlening aan de samenleving. De manier en het ritme waarop van de ene fase naar de andere wordt gewicht, kan individueel gekozen worden, zonder verplichte breuklijn. Die keuzemogelijkheid zou veel stress wegnemen en zo een belangrijke bonus opleveren op het vlak van gezondheid. Dit alles veronderstelt uiteraard een volledige herziening van de toekenningwijze en -voorwaarden van de bestaande uitkeringen voor elke levensfase, zeker wat betreft de 'pensionering'. De eerder genoemde voorwaardelijke uitkering, gekoppeld aan een soort universeel basisinkomen is één van de instrumenten die het burgerpanel heeft bedacht om tegemoet te komen aan de nieuwe uitdagingen.

De burgers leggen de nadruk op de plicht van de overheid en de experts om creatief voor de dag te komen, in een context van schaarheid van publieke middelen.

Verantwoordelijkheid, ja maar...

Het burgerpanel spreekt vaak over individuele verantwoordelijkheid, onder andere op het vlak van gezondheidszorg en preventie. Een interessant en 'gevaarlijk' gegeven, dat belangrijke ethische vragen doet rijzen. Want wie gaat uitmaken waar de grens ligt tussen vrije wil en 'lotsbestemming', bijvoorbeeld? In dit kader vinden we het belangrijk om een onderscheid te maken tussen twee soorten van verantwoordelijkheid:

- **Discrediterende of 'afstraffende' verantwoordelijkheid:** die de persoon stigmatiseert, een systeem van controle en beschuldiging, met de onderliggende boodschap: "Hij heeft dat niet gedaan terwijl hij dat had moeten doen, dus hij moet er de verantwoordelijkheid voor dragen..."
- **Capaciterende of 'versterkende' verantwoordelijkheid:** deze geeft het individu zelfvertrouwen, stimuleert hem en geeft hem de nodig middelen om zijn plaats in de maatschappij in te nemen en zelfstandig te zijn. Het gaat om een systeem dat vertrouwt, informatie verstrekt en keuzevrijheid laat.

Wanneer het burgerpanel spreekt over verantwoordelijkheidszin, past dit uiteraard in die tweede betekenis van verantwoordelijkheid.

TWEEDE BOODSCHAP: EEN NIEUW NIVEAU VAN INTERPERSOONLIJKE SOLIDARITEIT MOET ONTWIKKELD WORDEN OM DE BESTAANDE SYSTEMEN VAN COLLECTIEVE SOLIDARITEIT TE VERLICHTEN

De solidariteitssystemen t.a.v. ouderen moeten evolueren door het versterken van de interpersoonlijke solidariteitscapaciteit en deze te integreren in het bestaande institutionele solidariteitssysteem.

De institutionele collectieve solidariteitssystemen bereiken stilaan hun grenzen en zijn niet altijd aangepast aan bepaalde situaties. De deelnemers van het panel vinden dat er moet ingezet worden op interpersoonlijke solidariteit, om zo meer en beter te doen dan het huidige systeem... In dit kader is het micro/lokaal aspect van fundamenteel belang om de synergie te versterken tussen verschillende types van solidariteit. De staat krijgt, naast zijn traditionele opdrachten, een nieuwe missie. Ze moet zorgen voor de waardering, de omkadering en de coördinatie van de verschillende individuele bijdragen aan de maatschappij.

Ook hier willen we een voorstel belichten uit het scenario van de burgers: om de individuele motivatie tot dienstverlening te stimuleren en de mensen zin te geven om bij te dragen aan de samenleving, moet men deze activiteiten valoriseren en organiseren. Naast de twee bestaande vormen van interpersoonlijke solidariteit, zoals de spontane solidariteit tussen familieleden, burens... en de georganiseerde netwerken van dienstenruil (zoals LETS), stellen de burgers voor om een derde niveau van diensten te organiseren dat gecoördineerd wordt door de overheid en dat

1. In welke maatschappij willen wij leven?

Wij denken dat het mogelijk is om zich een samenleving voor te stellen die gebaseerd is op principes die verschillen van de huidige maatschappij:

een samenleving die meer aandacht zou schenken aan de **levenskwiteit** onder meer door het herdefiniëren van arbeid en de plaats die er aan gegeven wordt.

een samenleving die de ontwikkeling van **verschillende logica's** zou toelaten: niet alleen de logica van economische concurrentie, maar ook logica's van samenwerking, van delen, van zelfredzaamheid en van respect voor de lange-termijn evenwichten en voor verschillende cultuur-gebonden logica's.

een samenleving die ernaar streeft om individuele en collectieve belangen te verzoenen: enerzijds zou iedereen uitgenodigd worden om zorg voor zichzelf te dragen; anderzijds zou de solidariteit sterker tussenkomen dan vandaag in gevallen waar de individuele verantwoordelijkheid niet speelt (ongeluk, rampen, fysiek of mentaal onvermogen om voor zichzelf te zorgen), maar zij zou anders zijn wanneer de persoon er bewust zelf voor kiest om geen rekening te houden met de gekregen verwittigingen of met de collectieve regels.

In een dergelijke samenleving zouden wij willen leven en wij denken allen dat het mogelijk is hierin te slagen door

het herbedenken van onze filosofie over leven en over werk, door het herwaarderen van de niet-marktgebonden economie en door nieuwe prioriteiten vast te leggen. Sommige deelnemers denken dat dit mogelijk is door kleine opeenvolgende evoluties, anderen geloven in een radicale transformatie van de opvattingen na een grote planetaire omwenteling.

Welke criteria?

In de samenleving die wij voorstellen, zouden collectieve beslissingen de volgende criteria moeten respecteren:

- rekening houden met de individuele *verantwoordelijkheid*
- rekening houden met de impact op de individuele *vrijheid* van elkeen en zijn levenswijze
- rekening houden met de impact op de *levenskwiteit* van elkeen
- rekening houden met de impact op de *samenleving*
- rekening houden met de impact *op lange termijn* voor de planeet, de sociale gerechtigheid, de ontwikkeling van de kinderen, de ruimte voor de jongeren, de globale evenwichten.

wordt vergoed d.m.v. een 'inkomen uit dienstverlening'.

Hoe? Het burgerpanel denkt bijvoorbeeld aan lokale coördinatiecentra, met een overheidsfunctie, die instaan voor de organisatie en coördinatie van alle vrijwilligers. Dit alles moet gezien worden als een volledig vrije, vrijwillige en gekozen deelname. Elke burger beslist of, en in welke domeinen hij diensten verleent, in functie van zijn eigen persoonlijkheid, competenties en motivatie. Het voordeel is tweeledig: het is motiverend voor de deelnemers en het betekent een gevoelige verlichting voor het bestaande systeem. Als de burens de zorg voor een oudere gedeeltelijk dragen en er zo voor zorgen dat hij niet naar een woonzorgcentrum hoeft te gaan, halen ze hier niet enkel voldoening uit, maar ook een vergoeding, waarbij de totale kost voor de overheid vermindert, zo redeneert het burgerpanel.

NAAR EEN 'ALTRUIÏSTISCH INDIVIDUALISME'

Wat ons opvalt, is de nadruk van het panel op de rol van het individu en op de persoonlijke motivatie als motor van verandering (daar waar die motor vroeger

eerder ideologisch zou geweest zijn), en zijn complementaire positie t.a.v. het bestaande systeem.

De burgers vragen duidelijk om een vernieuwing en evolutie van het huidige solidariteitssysteem... Maar ze willen het zeker niet zien verdwijnen! We moeten naar een systeem gaan dat efficiënter is, meer geïndividualiseerd en meer in lijn met de actuele waarden (behoefte aan vrijheid, meer participatie, meer 'op maat' en minder 'op aanbod'...). De gene die rekening houdt met deze maatschappelijke veranderingen heeft een fantastische veranderingshefboom in handen om een strategie te ontwikkelen. De uitdaging is bijzonder groot en brandend actueel, als de overheid zich niet wil laten voorbijsteken door de privésector.

Een 'nieuwe burger'?

Waar vroeger de behoeften werden gecreëerd door het systeem, zitten de burgers van het panel volgens onze twee facilitatoren in een fase van 'post-consumerisme': "Ik, als individu, creëer mijn eigen wensen en behoeften, en niet het systeem. Ik vraag om meer contacten tussen de mensen, maar wel op basis van mijn eigen, persoonlijke keuze". De nieuwe burger is een zelfstandig individu, dat in zijn globaliteit erkend wordt door de samenleving, dat ervoor kiest om op zijn eigen unieke manier solidair te zijn en daarvoor beloond wordt door de maatschappij. En deze nieuwe burger zal centraal moeten staan in het 'nieuwe systeem'.

2. Middelen

Hoe zorgen we ervoor dat de ouderen in de toekomst voldoende middelen hebben om een waardig leven te leiden?

Algemene principes

Elke persoon op leeftijd moet over een waardig inkomen kunnen beschikken.

Het is belangrijk de principes van inzet en verantwoordelijkheid van eenieder ten aanzien van de maatschappij van jongs af aan te ontwikkelen. Werk moet niet meer het enige zijn dat een persoon definieert en hem een plaats geeft in de samenleving. Sociale dienstverlening moet opgewaardeerd worden en een volwaardig alternatief vormen om een aanvullend inkomen te verwerven (ook voor gepensioneerden).

Iedereen moet de kans krijgen om zich een heel leven lang bij of om te scholen of een pauze in te lassen. We moeten ook actief het einde van onze professionele loopbaan voorbereiden.

De oplossingen moeten eerst op Europees niveau worden geïmplementeerd en moeten rekening houden met de globale context (duurzaamheid, mondialisering, concurrentie lagelonenlanden, ...)

Concrete voorstellen

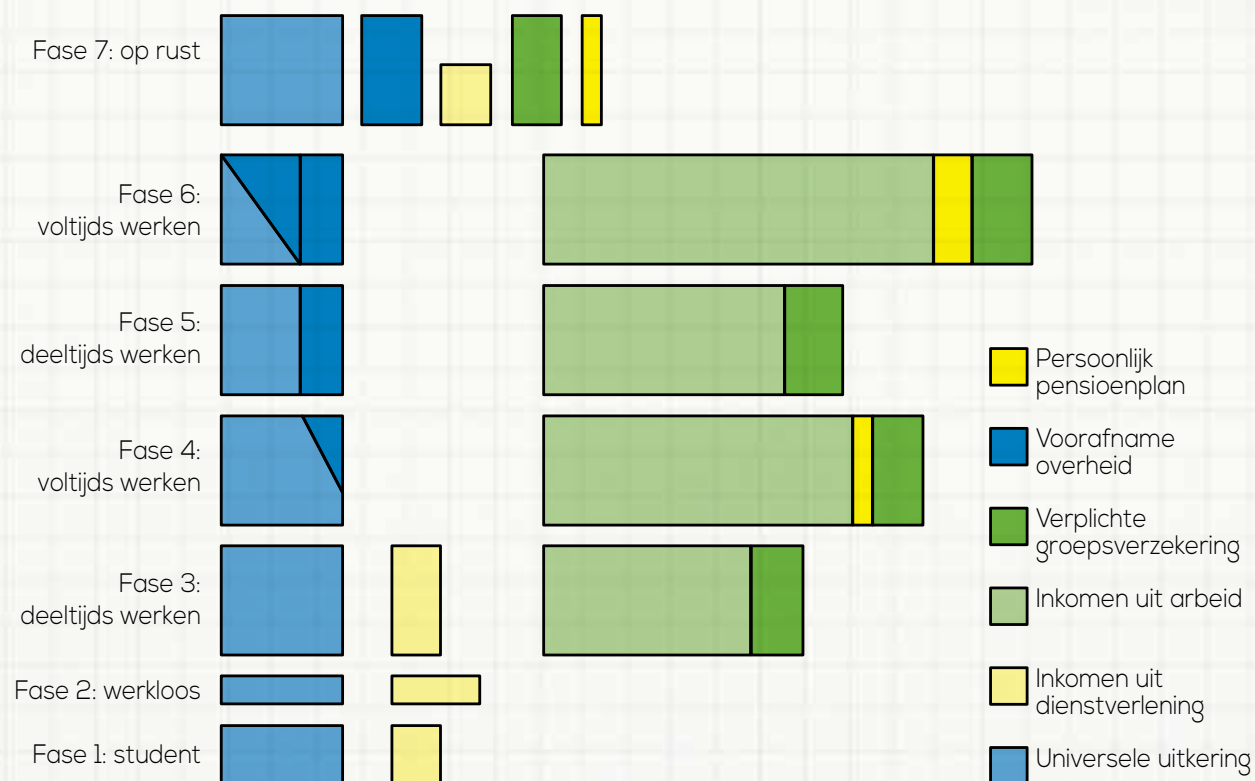
Naar een systeem met vijf pijlers

Om deze uitgangspunten te kunnen verwezenlijken stellen wij een systeem van onvoorwaardelijk basisinkomen* voor dat iedereen vanaf 18 jaar zou krijgen. Bij werkende mensen, ongeacht het statuut, zal vanaf een nog te bepalen aantal jaren werk een deel van het onvoorwaardelijk inkomen worden ingehouden door de overheid om hun inkomen op rust in het kader van de tweede pijler te financieren (zie onderaan). Dit systeem van onvoorwaardelijk basisinkomen dient ook deels loopbaanonderbreking, ouderverlof, enz. te compenseren.

Het onvoorwaardelijk basisinkomen kan aangevuld worden op twee manieren: door een inkomen uit werk en door een 'dienstverleningsinkomen', d.w.z. een inkomen uit een dienst aan de samenleving. Mensen die hun onvoorwaardelijk basisinkomen niet kunnen aanvullen op deze twee manieren omwille van een mentale handicap, een ziekte of een ander geval van overmacht kunnen beroep doen op een aanvullend inkomen om een leefloon te verkrijgen.

Onderstaand schema toont hoe de verschillende soorten inkomsten elkaar kunnen aanvullen en verspreid kunnen worden over de tijd.

De levensweg van Bart

TRENDS UIT HET BURGERPANEL

Na de burgerpanels te hebben begeleid gedurende drie weekends, hebben Bernard Petre (socioloog) en Herman Daenen (psycholoog) op vraag van de Stichting de grote tendensen geanalyseerd die uit de gesprekken naar voor kwamen. Hier volgen een aantal kernpunten.

1. Het burgerscenario is gebaseerd op een aantal VERWACHTINGEN waarmee rekening moet worden gehouden

Vanuit het oogpunt van de deelnemers zijn het niet zozeer de feiten die problematisch zijn, maar eerder de logica's achter de feiten. Ze vragen dan ook om een aantal veranderingen.

- Er moeten andere functioneringslogica's gevonden worden; andere dan deze die gebaseerd zijn op winstbejag, snelheid en kloven die onevenwichten genereren.
- Er dient gebroken te worden met de gedachte dat technologie en economie het monopolie hebben over innovaties. De focus moet nu liggen op het bedenken van innovatieve modellen van sociale relaties.

Van zodra iemand een nog te bepalen aantal jaar heeft gewerkt, kan die ervoor kiezen het pensioenstelsel in werking te laten treden.

Het pensioen bestaat uit vijf pijlers: twee basispijlers, die voor iedereen toegankelijk moeten zijn, en drie extra pijlers, die de eerste twee kunnen aanvullen.

- **Eerste pijler van het pensioen: onvoorwaardelijk basisinkomen**

Iedereen heeft recht op een onvoorwaardelijk basisinkomen, vanaf 18 jaar tot het overlijden (zie schema).

- **Tweede pijler van het pensioen: leefpensioen**

De overheid vult het onvoorwaardelijk basisinkomen aan tot een leefpensioen. Tijdens de jaren dat iemand werkt zal ze progressief een deel van zijn onvoorwaardelijk basisinkomen inhouden om zijn eigen pensioen te financieren.

- **Derde pijler van het pensioen: verplicht pensioensparen**

Iedere persoon die werkt (ook zelfstandigen en ambtenaren) wordt verplicht om een deel van zijn loon te investeren in een pensioeninkomen (type groepsverzekering) om tot het niveau van een waardig inkomen te komen.

- **Vierde pijler van het pensioen: inkomen uit dienstverlening**

Mensen die hun inkomen op rust nog willen aanvullen, kunnen zich nog steeds engageren in de sociale dienstverlening, en daar ook een 'inkomen uit dienstverlening' voor krijgen. Wij stellen voor dat het ook mogelijk wordt om tijdens het actieve leven minder te werken en een aanvullend inkomen te verwerven door sociale dienstverlening.

- **Vijfde pijler van het pensioen: individueel pensioensparen**

Alle mensen zijn vrij om op eigen initiatief aan een vorm van pensioensparen te doen.

Enkele deelnemers konden zich niet in dit voorstel vinden¹.

Diensten aan de gemeenschap

Diensten die verleend worden aan de maatschappij worden gevaloriseerd en laten dus ook toe, net als arbeid, om aansluiting te vinden bij de samenleving. Wie geen werk heeft of niet meer werkt, hoeft zich dus niet meer uitgesloten of nutteloos te voelen.

We moeten een onderscheid maken tussen:

1. Informele en spontane hulp die niet vergoed en omkaderd wordt: op familiaal niveau (babysitten bij kinderen van de familie) en tussen burens (de brievenbus van de burens legen wanneer zij op vakantie zijn, enz.).
2. Uitwisselen van diensten en kennis omkaderd door een georganiseerd netwerk (LETS, RES, tijdbank, enz.) volgens het principe 'een uur werk in ruil voor een uur werk'.
3. Diensten die georganiseerd worden door of in samenwerking met de verschillende overheden.

Polyvalent Dienstencentrum

Het is deze derde vorm van diensten die in aanmerking komt voor een 'dienstverleningsinkomen'. Deze diensten kunnen worden ondergebracht in een Polyvalent Dienstencentrum met:

- permanente personeelsleden die worden betaald door de overheden;
- burgers die zich ten dienste willen stellen van de samenleving².

Dit Centrum zou volgende zaken kunnen verzorgen:

- het opsporen van collectieve behoeften die nog niet vervuld zijn;
- een centrale databank beheren waarin voor een bepaald gebied de vraag en het aanbod van diensten voor burgers wordt verzameld;
- een vergunning geven aan verenigingen die ook willen werken met het 'inkomen uit dienstverlening';

¹ Een deelnemer verdedigt het idee van een onvoorwaardelijk basisinkomen die de essentiële levensbehoeften van de gemiddeld gezonde mens volledig indekt en de zorg in een parallel systeem volledig opvangt. En zo een administratieve vereenvoudiging zou betekenen en de administratie doet verschuiven naar de sociale sector.

Enkele andere deelnemers daarentegen hebben ernstige vragen en bedenkingen over de betaalbaarheid en de levensvatbaarheid van dit voorstel, alsook ook over de maatschappelijke gevolgen van een onvoorwaardelijk basisinkomen.

² Hun financiering zal grotendeels worden verzorgd door het Gewest en ook in mindere mate door de gemeente (bv. Plan de Cohésion Sociale van het Waalse Gewest)

- De logica van de individuele vrijheid moet gerespecteerd worden en alle vormen van bijdragen aan de maatschappij moeten erkend worden, niet enkel deze die uit te drukken zijn in geld. Volgens de burgers vertoont het huidige systeem een aantal zwakheden: het 'meet' niet het 'onzichtbare' werk (vrijwilligerswerk, inzet voor familieleden,...); het betaalt niet volgens de 'reële waarde' maar laat ruimte aan speculatie; het maakt geen onderscheid tussen burgers die niets doen voor anderen en zij die veel doen en het vormt vaak een obstakel voor de 'logica van de eigen voorkeur', dwz: de mogelijkheid om zich te ontwikkelen volgens de eigen persoonlijke keuzes.

- Er moet opnieuw meer plaats worden gemaakt voor de sociale relaties met de directe omgeving (straat, buurt, gemeente); het 'micro niveau', het lokale.

Eigenlijk gaat het om het opbouwen van een nieuw sociaal denkkader om een antwoord te kunnen bieden op de nieuwe, actuele vragen.

2. De burgers delen een aantal diepe OVERTUIGINGEN

Hier volgen de belangrijkste hypothesen, voorstellingen en overtuigingen die onderliggend zijn aan de door de burgers aangebrachte oplossingen.

- Een andere manier van functioneren van de samenleving is mogelijk, als men het zuiver kwantitatieve 'technisch-economische' kader overstijgt. De uitdaging van de vergrijzing kan slechts worden opgelost als ze wordt opengetrokken naar alle leeftijds- en levensfasen.
- De samenleving kan zich anders organiseren door gebruik te maken van al wat reeds bestaat aan lokale initiatieven, technologische ontwikkelingen (internet), nieuwe sociale werkingsmechanismen (participatieve methode), juridische ontwikkelingen (mede-eigendom, sharing van woning en wagen, enz.).
- Gelijkheid en rechtvaardigheid zijn centrale waarden met name in proposities m.b.t. het universele basisinkomen en het wettelijke minimumpensioen.
- Er moet rekening worden gehouden met de individuele logica's en motivaties in plaats van mensen in te delen in categorieën (werklozen, arbeiders, senioren,...). De grote openbare sociale systemen (zoals de sociale zekerheid) of private systemen (zoals de verzekeringsmaatschappijen) dienen aangepast te worden aan de individuele dynamiek.
- De leeftijdsfasen en levensfasen dienen herdefiniëerd te worden.
- Problematieken stellen zich meer en meer in termen van vrijheid en verantwoordelijkheid. Is het bijvoorbeeld

beeld rechtvaardig dat iemand die zijn leven lang zorg gedragen heeft voor zijn gezondheid op dezelfde manier beschouwd wordt als diegene die zich er nooit heeft om bekommerd? Moet men die mensen die preventieve inspanningen leveren niet belonen? De burgers benadrukken het belang van het leiden, 'opvoeden', begeleiden van het individu naar de gewenste processen, en dat van jongs af aan (bv. de gewoonte om, van jongs af aan, intergenerationele relaties te onderhouden; dienstverlening te bieden aan burens, enz.)

3. Het panel onderscheidt een aantal belangrijke KNELPUNTEN

Het gaat om onbeantwoorde vragen die een aanzet vormen voor een diepgaand debat rond psychologische en ethische aspecten. Hieronder een aantal van die moeilijk te beantwoorden vragen:

- Hoe bepalen wat te maken heeft met de individuele wil en verantwoordelijkheid of met 'het lot' en het feit dat we niet allemaal met hetzelfde sociaal, materieel en cultureel kapitaal geboren worden? Het is niet makkelijk of zelfs onmogelijk om te bepalen tot waar de individuele verantwoordelijkheid speelt, bijvoorbeeld op het vlak van gezondheidspreventie. (Denken we bijvoorbeeld aan genetische aandoeningen, obesitas, verslavingen,...)
- Hoe ervoor zorgen dat eenieder kwaliteitsvolle informatie krijgt die toelaat om zijn/haar individuele vrijheid te ontplooien op een relevante basis? Hoe kan men er bijvoorbeeld voor zorgen dat elk individu zich bewust is van de kost van zijn levenskeuzes (voor het gezondheidssysteem/de gemeenschap)? Het gaat hier niet om het opleggen van een bepaalde levenswijze, maar om het sensibiliseren en het betrekken van het individu.
- Hoe een leerproces op punt stellen rond sociaal leven en het plezier om een bijdrage te leveren? Hoe de zin om deel te nemen aan het samen-leven aanwakkeren?
- Het onderwijs alleen zal er niet met zijn huidige functioneringswijze niet in slagen; het is er ook niet voor uitgerust. Ook hier dienen nieuwe benaderingen te worden bedacht.
- Hoe moet men netwerken ontwikkelen voor de uitwisseling van het 'niet-meetbare'?

Het gevoel van de burgers hieromtrent is tweeledig: enerzijds heerst het gevoel 'dat alles nog moet gebeuren', gezien de solidariteitsvormen die door de overheid erkend worden in hoofdzaak verlopen via de relatie van een individu met een organisme eerder dan via het in relatie stellen van burgers onderling. Maar anderzijds leeft het gevoel 'dat alles mogelijk is', gezien er vandaag reeds lokale initiatieven en pilootprojecten bestaan die aantonen dat andere functioneringsvormen mogelijk zijn.

3. Gezondheidszorg

Hoe zorgen we ervoor dat de ouderen in de toekomst een goede gezondheidszorg krijgen?

Algemene principes

De kwestie van de gezondheidszorg voor ouderen vereist vanaf zeer jonge leeftijd een preventiepolitiek en een verantwoordelijkheidsgevoel. Iedereen zal al zeer vroeg moeten worden gesensibiliseerd (waarin de school een belangrijke rol zal spelen) rond de eigen individuele verantwoordelijkheid om gezond te blijven: hygiëne, voeding, evenwicht lichaam-geest, stressbeheersing, ... Elke burger moet zich bewust zijn van wat hij aan de maatschappij kost op het vlak van gezondheid.

Het gezondheidssysteem moet fundamenteel verbeterd worden om het rechtvaardiger te maken, minder commercieel en meer aangepast aan de nieuwe werkelijkheid. Het zal beter rekening moeten houden met de evolutie van de geneeskunde (onzichtbare of zeldzame ziektes, steeds meer geavanceerde specialisaties, alternatieve geneeskunde als aanvulling, meer en meer behandelmogelijkheden), nieuwe problematieken (stress, geestelijke gezondheid), evenals gewijzigde familiebanden.

Gezondheid moet een gedeelde verantwoordelijkheid zijn van het individu / de naaste familie, de lokale gemeenschap en de (lokale) overheid.

Onder 'lokale gemeenschap' wordt de onmiddellijke omgeving van de senior bedoeld, namelijk:

1. zijn gezin dat in hetzelfde huis woont (echtgeno(o)t(e) of partner en kinderen)
2. kennissen en/of vrienden die in dezelfde gemeente of een aangrenzende gemeente wonen
3. zijn burens
4. de lokale zorgcoördinator (LZC) die de overheid vertegenwoordigt.

- zorgen voor de omkadering: mensen en materiaal;
- toegang tot alle diensten verzekeren, ook voor mensen met lage inkomens;
- materiaal en nuttige tools ter beschikking stellen van het doelpubliek;
- de diensten die de burgers leveren vergoeden en valoriseren.

De burgers en de bevoegde organisaties zullen volgende taken moeten volbrengen:

- Zich inschrijven in de databank van het Centrum en erover waken dat de gegevens, van zowel personen als instellingen, up-to-date blijven;
- aangeven welke vaardigheden ze ten dienste willen stellen van anderen;
- opleidingen volgen (indien dit nodig is voor de dienstverlening);
- in de agenda van het Polyvalent Dienstencentrum de dagen vermelden waarop de burger of de organisatie beschikbaar is en die agenda up-to-date houden;
- deelnemen aan brainstormsessies en vergaderingen over de opvolging van verschillende projecten.

Om de Centra nog toegankelijker te maken voor zo veel mogelijk personen (vb. mensen die weinig mobiel zijn) en ook regio's met een lage bevolkingsdichtheid te kunnen bedienen, zouden lokale bijhuizen en mobiele centra kunnen worden opgericht.

Iedere burger kan op elk moment zijn of haar diensten ter beschikking stellen van de maatschappij, vanaf de leeftijd van 18 jaar en in functie van de beschikbare tijd, noden en interesses. Ook mensen met een fysieke en mentale handicap kunnen hun diensten aanbieden.

Iemand kan altijd opnieuw beginnen werken. Vanaf dat moment stopt de uitbetaling van het pensioen. De uitbetaling van het pensioen zal pas opnieuw gebeuren wanneer de persoon ophoudt met werken.

PARTNER VAN HET EERSTE UUR

Cera

Cera hanteert al jaren het motto: 'Samen investeren in welvaart en welzijn'. Dat is een engagement aan de samenleving en aan hen die er deel van uitmaken. Cera geeft vorm aan dit engagement door zich samen met haar meer dan 400.000 vennoten op een coöperatieve manier in te zetten voor een betere wereld, zowel op financieel als op maatschappelijk vlak. Daarom investeert Cera als een van de kernaandeelhouders in KBC Groep. Enerzijds zorgt deze investering voor de stabiliteit en de verdere ontwikkeling van deze groep. Anderzijds investeert Cera in maatschappelijke projectwerking en dienstverlening met de focus op de waarden: samenwerking, solidariteit en respect voor het individu.

De strategie van Cera: samen met en voor kwetsbare ouderen

Kwetsbare ouderen zijn volwaardige burgers. Kwetsbare ouderen hebben vaak complexe zorgvragen. Dit zijn onder meer dementerende, eenzame of alleenstaande ouderen of ouderen van etnisch-culturele minderheden. Het gaat ook om zieke ouderen en hun partners of mantelzorgers. Hier kunnen diverse bestaande verenigingen, dienstverleners, hulpverleners en lokale beleidsmakers gestimuleerd worden om hun verantwoordelijkheid op te nemen rond de vereenzaming van ouderen. Het is nodig om actief op zoek te gaan naar moeilijk bereikbare ouderen. De (soms onuitgesproken) behoeften en vragen van de kwetsbare oudere zijn het vertrekpunt. Vanuit gedeelde verantwoordelijkheid en betrokkenheid heeft de kwetsbare oudere zelf ook een actieve rol en stem in de eigen omgeving. Cera stimuleert intergenerationale solidariteit door jong en oud samen te betrekken in projecten.

Waarom is Cera partner van het project?

Cera is partner van het project 'Onze toekomst' en heeft daar drie redenen voor:

- het **toekomstgerichte** opzet van het project: de solidariteit tussen de generaties nieuw leven inblazen buiten de platgetreden paden en de gebruikelijke competentiedomeinen;

- het **inspraakmodel**: een burgerpanel dat zich vrij kan uitspreken in een ondersteunend kader;
- het **duurzame** karakter van de bevraging: de verschillende partners kunnen de resultaten van het werk van het panel gebruiken om een impact op lange termijn te garanderen voor de hele bevolking.

Wat wil Cera doen met het project?

Als experts van de dagelijkse realiteit hebben de leden van het burgerpanel gezorgd voor een nieuwe en open kijk op

« OM DE RESULTATEN VAN HET PANEL IN CONCRETE ACTIES OP HET TERREIN OM TE ZETTEN, OVERWEEGT CERA OM PILOOTPROJECTEN TE ONDERSTEUNEN »

Carmen de Crombrugge, Programmacoördinator Maatschappelijke projecten

de uitdagingen die de vergrijzing met zich meebrengt. Ze konden buiten de bestaande politieke referentiekaders denken, wat interdisciplinaire en transversale voorstellen heeft opgeleverd.

Om de resultaten van het panel in concrete acties op het terrein om te zetten, overweegt Cera om pilootprojecten te ondersteunen. Deze moeten de **waardigheid** en de **inclusie** van **kwetsbare senioren** (!) vergroten d.m.v.:

- initiatieven voor de verbetering van de sociale interactie in de wijk
- informele dienst- en zorgverlening door wederzijdse hulp
- ontwikkeling van gemeenschappen van en voor ouderen
- experimenten met andere samenlevingsvormen.

Deze dienen aan de volgende criteria te voldoen: goede relationele kwaliteit, valorisatie van de bijdrage van senioren, op nabijheid gebaseerd (wijkniveau), grensoverschrijdende samenwerking, intergenerationale solidariteit, participatie door begunstigden (senioren en omwonenden).

De geselecteerde projecten kunnen financieel en methodologisch ondersteund worden en eventueel het voorwerp uitmaken van navolging of interpellatie door beleidsmakers.

! Hulpbehoevende senioren; senioren getroffen door dementie, handicap(s), chronische aandoening(en), armoede, sociaal isolement; alleenstaande senioren met gezinslast; senioren die tot een etnisch-culturele minderheid behoren, enz.

Concrete voorstellen

Een lokale zorgcoördinator

Een lokale zorgcoördinator (LZC) wordt in elke gemeente aangeduid. Zijn functie wordt door de schepen voor sociale zaken officieel erkend zodat burgers zeker kunnen zijn van de kwaliteit van de dienstverlening, namelijk:

1. inlichtingen voor de senioren over de dienstverlening waar zij over kunnen beschikken (lijst met namen, volledige adressen en diensten die al dan niet gratis zijn).
2. fysieke, psychologische en emotionele noden in kaart brengen.
3. raad en ondersteuning aan de mantelzorgers om de praktische of psychologische problemen van de oudere op te lossen.
4. tussenkomst indien nodig voor de organisatie en goede uitvoering van de gevraagde dienstverlening.
5. bijstand voor de senioren in geval van conflict met dienstverleners.

De LZC is een persoon die aan volgende voorwaarden voldoet:

1. opgeleid en gediplomeerd
2. vrijwillig en/of betaald (beide opties zijn mogelijk) en vergoed volgens nog af te spreken voorwaarden
3. gebonden door beroepsgeheim
4. beëdigd
5. begeleid door een gespecialiseerde gemeentelijke dienst
6. verzekerd voor burgerlijke aansprakelijkheid.

De schepen voor sociale zaken zal voor de implementatie

van dit systeem verantwoordelijk zijn en zorgt ervoor dat de burgers op de hoogte zijn van het dienstverleningsaanbod.

Preventie en individuele verantwoordelijkheid

- een regelmatige medische check-up (hart, bloed, ogen, colonoscopie, ...) wordt aan de ouderen aangeboden, gratis of tegen betaling volgens inkomen.
- naast medische onderzoeken moeten er ook sessies met ouders en kinderen rond sensibilisering worden ingevoerd waardoor iedereen al vroeg gezond kan leren leven met een verantwoord geneesmiddelengebruik.
- een 'gezondheidspuntenkaart*', waarop alle voorschriften en kosten staan, wordt ingevoerd. Zo wordt samenwerking tussen verschillende dokters mogelijk, evenals individueel beheer en sensibilisering rond gezondheidskosten.

Voedselkwaliteit en werkstress

De samenleving moet ook letten op de voedselkwaliteit, de geïmporteerde producten beter controleren en naar betere toegang tot gezonde voeding streven door een extra belasting op ongezonde producten, de ondersteuning van lokale (bio)landbouwers die een rechtvaardige prijs moeten krijgen, de strijd tegen hormoonvlees, controle op genetisch gemodificeerde planten, pesticiden en strengere controles op reclameboodschappen die aanzetten tot consumptie van ongezonde producten.

Preventie van stress op de werkvloer: om burn-outs te verminderen moeten we ondernemingen ondersteunen die programma's ontwikkelen voor stressbeheersing en/of die de werkplaats zodanig inrichten dat elke werknemer productief kan zijn (in functie van zijn capaciteiten op dat ogenblik). Er moet een charter voor professioneel management worden ingevoerd in de bedrijven, met daarin regels rond leidinggevend en efficiënt gedrag. Deze impliceren meer professionalisme in het beheer van de bedrijven en de overheidsdiensten, en dus ook een permanente vorming.

EEN VAN DE PARTNERS REAGEERT OP HET BURGERSCENARIO

RIZIV

«DE VRAAG BLIJFT OF ONZE ARBEIDSMARKT DE CAPACITEIT HEEFT OM EEN TOEREIKENDE LEVENSKWALITEIT TE VERZEKEREN»

François Perl, Directeur-generaal van de Dienst Uitkeringen

De vergrijzing van de bevolking is een van de belangrijkste politieke uitdagingen van dit decennium. Behalve voor de houdbaarheid van de bestaande pensioenstelsels, houdt dit ook kritieke uitdagingen in op het vlak van gezondheidszorg en -verzekering.

Met de lancering van dit project wilde de Stichting voor Toekomstige Generaties het maatschappelijke debat maximaal openbreken. Wij bij het RIZIV denken dat er effectief nood is aan een innoverende en creatieve benadering en dat het in deze context cruciaal is dat burgers de eerste steen leggen van een mogelijk nieuw stelsel.

Door het project van de Stichting te steunen, willen we in eerste instantie een platform voor debat creëren evenals concrete aanbevelingen stimuleren. De voorgestelde resultaten vormen een eerste interessante stap en zullen hopelijk leiden tot een verruiming van het maatschappelijke debat, waaraan niet alleen burgers zullen deelnemen maar ook alle bij de vergrijzingsproblematiek betrokken actoren.

In dit stadium lijkt het ons essentieel om enkele opvallende elementen op te merken:

1. De discussie rond eindeloopbaan staat centraal in de vergrijzingsproblematiek. Iedereen is het erover eens dat een goede voorbereiding van de beëindiging van de beroepsactiviteiten cruciaal is. Paradoxaal hierbij is dat, hoewel de arbeidsvoorwaarden in onze postindustriële samenleving sterk verbeterd zijn, het aantal arbeidsongeschikten blijft toenemen. Deze evolutie is te wijten aan een belangrijke verschuiving in de pathologieën en de opkomst van chronische aandoeningen, die enerzijds steeds beter behandeld worden, maar anderzijds ook steeds frequenter voorkomen.

2. Naast deze paradigmaverschuiving naar chronische aandoeningen, is er ook de kwestie van het welzijn op het werk, en meer bepaald die van de psychosociale belasting door het werk, die het debat over de vergrijzing in belangrijke mate wijzigt. Geconfronteerd met het vooruitzicht van langere loopbanen zitten burgers met vele vragen. Zo stellen ze zich tal

van vragen over het vermogen van onze arbeidsmarkt om een toereikende levenskwaliteit te verzekeren en over de manier waarop de belangrijke verworvenheden van de voorbije decennia kunnen gevrijwaard worden.

3. De zoektocht naar oplossingen voor de vergrijzing is uitgegroeid tot een buitengewoon complexe kwestie. Enerzijds omdat de gestegen levensverwachting de situatie grondig heeft gewijzigd, anderzijds omdat de

aard van de uitdagingen zelf volop aan het veranderen is. Door de toename van het aantal senioren moeten we ons idee over ouderdom volledig herzien. We zullen ongetwijfeld langer leven dan vorige generaties, maar in sterk uiteenlopende omstandigheden, waardoor er ook een waaier van oplossingen vereist is. Met dit voor ogen moeten er innoverende oplossingen ontwikkeld worden die verder reiken dan de huidige modellen.

4. Zowel uit onze dagelijkse praktijk als uit de resultaten van het burgerpanel blijkt dat we moeten blijven zoeken naar antwoorden op een aantal terechte bekommernissen en vragen van de bevolking met betrekking tot de vergrijzing. Met andere woorden, het is nooit te laat om over de ouderdomsproblematiek na te denken. Een uitgebreid burgerdebat zou beleidsmakers kunnen helpen bij het nemen van maatregelen voor de ontwikkeling van concrete initiatieven aangepast aan nieuwe maatschappelijke behoeften.

Voor het RIZIV zijn de door het burgerpanel geformuleerde aanbevelingen vooral interessant op het vlak van het interventieniveau. De sociale zekerheid is een macrosysteem bestaande uit een netwerk van toegankelijke instellingen (ziekenfondsen, artsen- of tandartsverenigingen, organisaties), maar slechts beperkt geïntegreerd in de directe omgeving en de dagelijkse contacten. Het burgerpanel spoort ons aan niet alleen na te denken over de verbetering van levenskwaliteit, arbeidsorganisatie, levenswijze, productieprocessen, maar ook over het dichterbij elkaar brengen van de sociale zekerheid en haar gebruikers. Een uiterst boeiende uitdaging die het RIZIV enthousiast aangaat in het kader van de grote operatie die we lanceren ter gelegenheid van de 50e verjaardag van onze instelling.

Verbeteren van de kwaliteit van de zorg

Wij stellen voor dat de commerciële logica in de gezondheidszorg wordt beperkt (de patiënt is geen melkkoe meer) door artsen en ziekenhuizen meer normen op te leggen (voor sommigen kunnen we gaan tot een financiering in functie van de behaalde resultaten). Daardoor vermijden we misbruiken als overconsumptie van medicijnen, patiënten die zorgbehoevend worden gehouden, enz. Er moeten kwaliteitsevaluaties op het werk van de artsen komen, met verslagen van die resultaten in de wachtzalen. Een intensifiëring van de controles en het vastleggen van forfaitaire kosten moeten de dienstverlening gevoelig verbeteren. Er moet een hospitalisatieverzekering worden ontwikkeld die voor iedere burger bereikbaar is.

Het gezondheidssysteem moet een eenvoudigere structuur krijgen en de nutteloze administratieve stappen moeten worden afgeschaft.

Het onevenwicht tussen de lonen van artsen, verplegers, sociale assistenten, ... moet minder groot worden. Sommigen zijn overbetaald, anderen dan weer onderbetaald.

Een ander middel om de kwaliteit van de zorg te verbeteren is te zorgen voor een betere opleiding en motivatie van het verzorgend personeel, vooral op gebied van menselijke relaties (zo is er bijvoorbeeld geen cursus psychologie binnen de artsenopleidingen).

Het systeem moet meer rekening houden met de genderdimensie: de gezondheidskosten van de naaste familie zijn vaak ten laste van de vrouwen, die bestraft worden op het moment van hun pensionering.

Er zijn verschillende manieren om de gezondheidskosten te reduceren:

- door het gebruik van generische geneesmiddelen aan te moedigen
- door een geneeskunde aan te moedigen die de mens in zijn geheel bekijkt
- door elke vorm van geneeskunde te aanvaarden, die de patiënt helpt bij het leiden van een waardig leven (vb. behandeling van pijn)

Iedereen moet in zijn eigen taal worden verzorgd in de mate van het mogelijke, en Belgische burgers moeten worden verzorgd in de nationale taal van hun keuze.

De euthanasiewet moet worden uitgebreid en de arts moet het leven niet kunstmatig verlengen. We moeten van kinds af aan een 'cultuur van aanvaarding van de dood' ontwikkelen: we moeten de dood als natuurlijk leren beschouwen en minder het leven kost wat kost willen verlengen.

Huisvesting en diensten

Hoe zorgen we ervoor dat ouderen in de toekomst in elke fase van hun leven van een aangepaste huisvesting kunnen genieten en voldoende toegang hebben tot diensten (overheidsdiensten, transport, winkels, ...)?

Algemene principes

Op gebied van huisvesting, willen wij vermijden dat de senioren geïsoleerd raken in 'getto's' voor de derde leeftijd.

De prioriteit moet gaan naar moduleerbare, multifunctionele, intergenerationale, multiculturele en duurzame woningen.

Over het algemeen moet de dienstverlening niet aangepast worden aan de sterkste gebruikers (immers goed ingelicht en goed uitgerust, op de hoogte van de nieuwe evoluties, ...) maar ook rekening houden met de zwakkeren.

Dit betekent onder andere dat we menselijk contact moeten behouden (niet alle informatieloketten vervangen door internetsites).

Concrete voorstellen

Samenleven bevorderen

De concrete maatregelen rond huisvesting verschillen naargelang het type woning, maar elke maatregel zal altijd het samenleven tussen generaties, culturen en sociale klassen bevorderen. We onderscheiden vier types woningen:

- nieuwe woningen,

EEN VAN DE PARTNERS REAGEERT OP HET BURGERSCENARIO

Fondation Chimay-Warsoise

De Fondation Chimay-Warsoise wilde graag als partner meewerken aan de studie van de Stichting voor Toekomstige Generaties. Ons actierein omvat immers zes landelijke gemeenten in de 'Laars van Henegouwen' en het zuiden van de provincie Namen waarvoor de sociodemografische prognoses, vooruitlopend op de voor Wallonië gepubliceerde statistieken, erop wijzen dat het aantal oudere en bejaarde inwoners tijdens de komende dertig jaar sterk zal toenemen.

Daarom was meewerken aan de uitwerking van een nieuw, duurzaam referentiekader voor senioren, als belangrijk onderdeel van onze maatschappij, voor ons een evidentie. De medewerking is het directe resultaat van onze wens om bij te dragen tot de lokale ontwikkeling van ons grondgebied. Logisch dus dat we ons aangesproken voelden door de innoverende en participatieve werkwijze, gekenmerkt door voortdurende evaluatie, waardoor objectiviteit gegarandeerd is.

Een jaar lang volgden we de Stichting voor Toekomstige Generaties bij de uitwerking van de methodologie en de samenstelling van het burgerpanel; we hebben ook de evolutie van de debatten tijdens de werkweekends gevolgd, zelf met de partners gedebatteerd en aan denkoefeningen deelgenomen...

Nu beschikken we over het door het burgerpanel uitgewerkte scenario. Dit scenario heeft geenszins de ambitie empirisch of wetenschappelijk te zijn, maar is het concrete resultaat van een participatieve, kwalitatieve, objectiverende aanpak. Eerlijkheidshalve moeten we toegeven dat we hierdoor enkele van onze bestaande ideeën moe-

ten herbekijken.

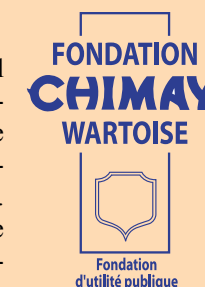
Het scenario zwengelt het debat aan, leidt tot nieuwe ideeën, en dat was ook wat we hadden verwacht.

We waren immers tezelfdertijd bezig de toekomstperspectieven voor ons actierein te verkennen, waardoor onvermijdelijk ook de ouderenproblematiek naar voor kwam. In de loop van deze rondetafelgesprekken kwamen specifieke dienstencentra voor senioren ter sprake, meer bepaald m.b.t. hun behoeften inzake mobiliteit, cultuur of zorg- en dienstverlening. Dit idee is nauw verwant met de polyvalente dienstencentra die in het scenario van het burgerpanel naar voor kwamen. Onze actoren op het terrein, onze professionals, hebben ook al meermaals melding gemaakt van de noodzaak na te denken over collectieve woonvormen, waarbij verschillende generaties samenleven, om het risico van sociaal isolement van de meest kwetsbaren tegen te gaan. In het scenario van het burgerpanel wordt ook het intergeneratieel samenleven naar voor geschoven.

Het feit dat bepaalde ideeën zowel door het burgerpanel als door onze eigen medewerkers werden geformuleerd, sterkt ons in de overtuiging dat het denkpistes zijn die verder bewandeld moeten worden.

Op elk studieniveau - lokaal of nationaal - komen vragen m.b.t. solidariteit en de transitie naar dit nieuwe referentiekader naar boven.

In eerste instantie moeten we samen nadenken, op basis van interessante nieuwe elementen, om mogelijke nieuwe pistes te verkennen, met het oog op een duurzame toekomst voor onze ouderen.

de plaatsen in rust- en verzorgingstehuizen en dan meer bepaald voor mensen die zwaar zorgbehoevend zijn en zware behandelingen nodig hebben.

In dit herziene systeem, wordt opnieuw de nadruk gelegd op de oudere als persoon en niet op de financiële kant van de zaken.

Een gemeentelijk agentschap voor huisvesting

- oude woningen,
- specifieke huisvesting voor ouderen (rusthuis en verzorgingstehuis, serviceflats, enz.),
- woningen die gelegen zijn in toeristische of recreatieve zones.

De nieuwe woningen zullen worden gebouwd in een levendige omgeving waar er buurtwinkels en –diensten, geschikt transport, wederzijdse hulp en dienstenuitwisseling zijn.

Wij stellen voor om de ontwikkeling te bevorderen van verschillende types van woningen die de mix tussen generaties en het samenbrengen van verscheidene levenswijzen bevordert: ‘kangoeroewonen’, housing units, samenwonen (co-housing), sociale woningen ‘van alle types’, groepswonen met de mogelijkheid om een lagere huur te betalen in ruil voor bepaalde diensten, ...

In deze intergenerationele huisvesting zullen vergaderingen georganiseerd worden over ‘samen leven’, naar analogie met de algemene vergaderingen van mede-eigenaars, om het samenleven in groep mogelijk te maken. Dat zal ook zo zijn voor woningen die gelegen zijn in toeristische of recreatieve zones, waar het huisreglement expliciet zal vermelden dat zulke vergaderingen moeten worden georganiseerd.

Wat de oudere woningen betreft zal de overheid een soort kadaster moeten maken om de verschillende transformatie-, aanpassings- en heroriëntatiemogelijkheden van woningen in een intergenerationeel perspectief in kaart te brengen.

Huisvesting voor zwaar zorgbehoevende ouderen

Wat de specifieke huisvesting voor ouderen betreft, zullen de bevoegde overheden de normen en de werkingscriteria aanpassen om te komen tot een betere verdeling van

Rekening houdend met de weerstand tegen verandering, dienen **proefprojecten** rond ‘intergenerationele levensruimtes’ op gemeentelijk vlak te worden opgestart, en vervolgens uitgebreid naar sociale huisvestingsmaatschappijen. We vestigen de aandacht op het feit dat die huisvestingsprojecten erover moeten waken dat de samenstelling van de bewoners zo divers mogelijk is (interne diversiteit) en geen gesloten eilandjes mogen vormen (externe diversiteit door activiteiten in de wijk zoals collectieve maaltijden).

Om de ontwikkeling van die nieuwe levensruimtes optimaal te laten verlopen, zal **een gemeentelijk agentschap voor huisvesting** opgericht worden in elke gemeente. De missie van dit agentschap is:

- een inventaris opmaken over de samenstelling van de bevolking en de verschillende behoeften
- een inventaris opstellen van de bestaande intergenerationele projecten en proefprojecten
- een inventaris opmaken van beschikbare ruimtes en aanlegbare zones
- nieuwe projecten lanceren vanuit de ervaringen van de bestaande projecten

Dit agentschap voor huisvesting zal ook ouderen sensibiliseren. Het kan hen ondersteunen bij het in kaart brengen, het plannen en het anticiperen van hun behoeften op het vlak van huisvesting, zodanig dat zij diverse oplossingen kunnen overwegen, bijvoorbeeld:

- aanpassen van hun woning zodat zij er kunnen blijven wonen ondanks een beperkte mobiliteit;
- aanpassen van een woning die te groot is geworden naar een intergenerationeel samenwoonproject met meerdere woonunits;

EEN VAN DE PARTNERS REAGEERT OP HET BURGERSCENARIO

Groupe Jolimont

We hoopten op een nieuwe kijk op de behoeften en verwachtingen van burgers, meer bepaald die van senioren inzake gezondheidszorg in ruime zin. We kunnen op zijn minst stellen dat het eindverslag van het burgerpanel ons niet heeft teleurgesteld: het zorgt inderdaad voor de verhoopte nieuwe wind.

Voor een organisatie als de onze is het uiteraard vooral het hoofdstuk gewijd aan de gezondheidszorg dat onze aandacht trekt. Reeds in de eerste zin vinden we een bevestiging van het door ons gevoerde beleid: preventie, zo vroeg mogelijk. Meer hadden we niet nodig om verder te gaan in de ingeslagen richting. Het burgerpanel legt ook de vinger op de wonde inzake problemen voortvloeiend uit onze huidige levensstijl (stress, burn-out,...). De actoren actief op ons centrale domein van geestelijke gezondheid en verslavingsproblematiek vinden hier beslist ook de bevestiging van hun praktijkervaringen.

Hiernaast heeft onze organisatie zich eveneens tot doel gesteld de gezondheidszorg toegankelijk te maken voor zoveel mogelijk mensen. Het is dan ook geen toeval dat de verschillende klasseringen van de belangrijkste ziektefondsen op basis van de door de verschillende ziekenhuizen toegepaste tariefvoorwaarden ons systematisch als de goedkoopste aanduiden. Toegankelijkheid was ook een van de hoofdbekommernissen van het burgerpanel.

Een van de concrete aanbevelingen van het panel was de aanstelling van een *lokale gezondheidszorgcoördinator*, wat tevens in de lijn van de strategische ontwikkelingsassen van ons seniorennetwerk ligt. Hoewel we zijn rol en opdracht, zoals door het burgerpanel gedefinieerd, niet binnen een hiërarchische relatie t.o.v. een schepen van sociale zaken zien, komen ze wel degelijk tegemoet aan een behoefte van de bevolking. Vol-

gens ons bestaat de grootste moeilijkheid voor de toepassing van deze aanbeveling op het terrein uit het samenbrengen en laten samenwerken van diverse medisch-sociale actoren die vaak complementair maar soms ook concurrenten zijn. Een hindernis die zeker niet onoverkomelijk is voor mensen van goede wil...

« IN DE TOEKOMST ZULLEN WE ANDERE OPLOSSINGEN MOETEN VINDEN DAN RUSTHUIZEN VOOR AUTONOME SENIOREN »

François Devenijn, Directeur

Inzake huisvesting spreekt het panel zich overduidelijk uit tegen ‘getto’s’ voor de derde leeftijd en voor intergenerationele woonvormen. Tezelfdertijd lijkt het burgerpanel rust- en verzorgingstehuizen te willen voorbehouden aan ouderen die sterk hulpbehoevend zijn, wat echter zou kunnen leiden tot een ‘marginalisering’ van deze laatsten die vandaag

in rusthuizen in perfecte harmonie met nog autonome senioren samenleven. Door de demografische evolutie enerzijds en de beperkte menselijke (verzorgend personeel) en financiële (overheidsfinanciering van de gezondheidszorg) middelen anderzijds, zal de visie van het burgerpaneel hoogstwaarschijnlijk bevestigd worden: de beschikbare plaatsen in rusthuizen zullen op termijn voorbehouden moeten worden aan de meest hulpbehoevenden, waardoor er naar andere oplossingen gezocht moet worden voor de autonome senioren. In deze context menen we echter dat er te allen prijze vermeden moet worden rusthuizen van de buitenwereld te isoleren; anders dreigen de inwoners ervan ook verder geïsoleerd te geraken!

Indien rusthuizen aan de meest hulpbehoevenden voorbehouden worden, moet er daarnaast nog tegemoetgekomen worden aan de woonbehoeften van nog grotendeels autonome senioren die echter niet langer willen of kunnen blijven wonen in een huis dat te groot is geworden of die nood hebben aan bepaalde basisdiensten. De huidige serviceflats voldoen in grote mate aan deze behoeften, maar de actuele normen leggen een zekere architecturale ‘concentratie’ op aan dergelijke woonvormen en stimuleren de ligging ervan in de directe omgeving van een rusthuis. We zijn dus nog ver verwijderd van echte kangoeroewoningen of van de intergenerationele mix zoals door het burgerpanel aanbevolen. Maar waar een wil is, is een weg!

Dit zijn slechts enkele spontane reacties na een eerste lezing van het burgerscenario. Na verdere analyse rest ons alleen nog de essentie ervan in onze praktijk te integreren.

- doorverwijzing naar aangepaste instellingen.

Deze verschillende projecten vragen om een herziening van de regels rond belastingen, successierechten en uitkeringen.

We stellen voor om in elke gemeente een nieuwe schepenbevoegdheid voor intergenerationele zaken te creëren. De bevoegde schepen zal o.m. het gemeentelijk agentschap voor huisvesting coördineren (zie voorgaand punt).

Er moeten financiële stimulansen worden voorzien om woningen gemakkelijker aan te passen aan de noden en ze om te bouwen tot moduleerbare woningen.

In deze nieuwe kijk op huisvesting zou het nuttig zijn om onze traditionele opvattingen van eigendom te herdefiniëren door nieuwe woonmodellen te bedenken (zoals eigenaar zijn voor een bepaalde tijd).

Wat het model waarvoor we kiezen ook moge zijn, speculatie moet ten allen tijde vermeden worden.

Toegang tot diensten en internet

Bij alle intergenerationele woonprojecten worden er gemeenschappelijke ruimtes en basisdiensten voorzien, zoals openbaar of collectief vervoer in de nabije omgeving, ontmoetingsplaatsen, buurtwinkels, plaatsen waar burgers opleidingen kunnen volgen en terecht kunnen voor informatie, enz. Alle diensten en voorzieningen moeten ook toegankelijk zijn voor mensen met een beperkte mobiliteit.

Andere systemen kunnen ontwikkeld worden om de mobiliteit en de toegang tot de diensten te verbeteren:

- carpoolingsystemen en collectieve vervoermogelijkheden uitbreiden: bijvoorbeeld vervoerssystemen die door het OCMW of een andere lokale instantie worden georganiseerd en tegen kostprijs door vrijwillige bestuurders worden verzekerd, of systemen van 'sociale taxi' tegen verminderde kost voor mensen met een laag inkomen (cf. experimenten in Amsterdam en in Brussel)
- openbaar vervoer toegankelijker maken voor iedereen. Oudere mensen willen graag zelfstandig hun plan kunnen trekken
- taxicheques, zitbanken in de stations, speciale loketten...

Extra inspanningen moeten geleverd worden om de kennismaking met het internet te vergemakkelijken voor ouderen: gebruik van een computer, verkleining van de digitale kloof, toegang tot informatie, opleiding, ... Zo kunnen ze online een netwerk opbouwen met zowel andere ouderen als met andere burgers, zodat hun isolement wordt doorbroken.

© Jean-Luc Tillère

5. Sociale cohesie

Hoe zorgen we ervoor dat ouderen in de toekomst een plaats hebben in de samenleving, en dat er meer samenhang is tussen de generaties en binnen de generatie ouderen?

Algemene principes

Veel ouderen bezitten waardevolle ervaring die in verschillende vormen en in allerlei omstandigheden gevaloriseerd kan worden: op de werkvloer voor of zelfs na de pensionering, in het kader van vrijwilligerswerk, bij de uitwisseling van kennis en vaardigheden.

We moeten vechten tegen het isolement van ouderen die door een verslechterende gezondheidstoestand of geringere mobiliteit moeilijk kunnen deelnemen aan het sociale leven. Hiervoor is een wisselwerking tussen de generaties vereist waarbij mensen van verschillende leeftijd elkaar met open vizier en met respect tegemoet treden.

Graag zouden we vrijwillige dienstverlening als fundamentele menselijke waarde terug een prominentere plaats geven in de opvoeding van jongeren. Deze traditionele waarde is wat op de achtergrond geraakt, ten opzichte van de waarde die men vandaag hecht aan persoonlijke ontplooiing. We moeten mensen opvoeden in een wederzijds respect voor elkaar, ongeacht leeftijd en in onderlinge dienstbaarheid. Jongeren krijgen nu al te vaak de boodschap mee dat elke waarde uitgedrukt kan worden in termen van geld, en dat ze voor alles wat ze doen iets materiëls in ruil moeten krijgen.

Wij vinden het daarom ook belangrijk om het evenwicht tussen de generaties te respecteren (voorbeelden van onevenwicht: sommige jongeren worden 'verorberd' door ouderen en omgekeerd, sommige vijftigers, de zgn. 'sandwich-generatie', die vastzit tussen zowel zorg voor de ouders als voor de kinderen).

EEN VAN DE PARTNERS REAGEERT OP HET BURGERSCENARIO

Partenamut

Als er één echte constante is, dan is het wel verandering. Partenamut wil een motor van verandering zijn - begrijpen, stimuleren, begeleiden...

Als onafhankelijke en politiek ongebonden speler op het domein van de solidariteit, beschouwd Partenamut het als zijn rol steun te verlenen aan het onderzoek van de Stichting voor Toekomstige Generaties met betrekking tot intergenerationele solidariteit en de zoektocht naar nieuwe denkplaatjes en oplossingen voor de uitdagingen die de vergrijzing van de bevolking met zich meebrengt.

Binnen Partenamut zijn we voortdurend op zoek naar manieren om onze leden bij te staan en te begeleiden bij de sleutelmomenten in het leven. Om de houdbaarheid en kwaliteit van de zorgverlening voor hen te verzekeren, zijn we immers verplicht ons gezondheidszorgsysteem opnieuw uit te vinden. Maar om de levenskwaliteit te verhogen moeten we ook ons systeem in vraag durven stellen. Hoog tijd dus om ons bewust te worden van de belangrijke uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden en op zoek te gaan naar oplossingen. We beschouwen de resultaten van dit onderzoek als een belangrijk element in het uitwerken en voorbereiden van een rechtvaardige en betere toekomst voor iedereen.

Op vraag van de Stichting en haar partners, begonnen de 24 leden van het burgerpanel aan een diepgaande denkoefening over mogelijke vormen voor intergenerationele solidariteit in de maatschappij van morgen, en dit in een duurzaam perspectief. In hun ogen volstaat het immers niet enkele oppervlakkige aanpassingen door te voeren om een rechtvaardigere, meer solidaire en aangemere wereld te creëren: het is de logica van onze manier van functioneren zelf die volledig opnieuw bedacht moet worden.

Wat ons vooral van de onderzoeksresultaten is bijgebleven, is de prominente positie die het burgerpanel

toekent aan solidariteit in het algemeen en aan intergenerationele solidariteit in het bijzonder. Een organisatie als de onze, die historisch ten dienste van de solidariteit staat, kan dus alleen maar verheugd zijn dat het zoeken naar zichzelf en zelfontplooiing ook een bijdrage van iedereen aan het collectieve welzijn inhoudt.

We delen het idee van de noodzaak tot ondersteuning van lokale initiatieven die een positieve dynamiek creëren om vruchten af te werpen voor de volledige maatschappij, vooral op het vlak van dienstenruilsystemen die zorgen voor solidariteitsbanden en valorisatie tussen mensen.

Op het vlak van gezondheid spoort het burgerpanel ons bovendien aan ons gezondheidszorgsysteem volledig opnieuw uit te denken en tot een globale visie te komen die aspecten zoals kwaliteit van de voeding, het levenskader of zelfs de preventie van stress op het werk omvat. Ook hier rekenen burgers vooral op de lokale dimensie om de gezondheidszorg toegankelijker te maken. Zo is er o.a. het voorstel om in elke gemeente een lokale gezondheidszorgcoördinator aan te stellen, verantwoordelijk voor informatieverstrekking, advies- en bijstandsverlening. Het panel is ook van mening dat er meer geïnvesteerd moet worden in preventie, sensibilisering en responsabilisering, en dit vanaf een zo vroeg mogelijke leeftijd. We zijn er ook van overtuigd dat de persoonlijke verantwoordelijkheid niet onderschat mag worden wanneer het om gezondheid gaat.

We denken ook dat dienstenruilsystemen, levenslang leren, ervarings- en kennisoverdracht, gemengde woonplaatsen, netwerking door nieuwe technologieën, cruciale factoren zijn om samen een toekomst te ontwikkelen waarin het - ook voor ouderen - goed leven is.

Als ziekenfonds wil Partenamut zijn steentje bijdragen en een rol spelen in de ontwikkeling van een dergelijke toekomstvisie.

Concrete voorstellen

Nieuwe intergenerationale samenlevingsvormen ontwikkelen

Wij stellen voor om de sociale cohesie en de intergenerationale communicatie te versterken via het ontwikkelen van spontane en onbetaalde (buiten het klassieke economische circuit) acties die het samenleven bevorderen. Zo komt men tot intergenerationale samenlevingsvormen die zich niet beperken tot familiebanden.

Wij stellen wijzigingen voor in de organisatie van het werk om de ervaringsoverdracht tussen jongeren en ouderen te bevorderen: duowerk, coaching, aanpassing van de jobinhoud, opleidingen gedurende de hele loopbaan.

Vanaf heel jonge leeftijd kan iedereen aangemoedigd worden om contacten te hebben met andere generaties en om elkaar te helpen. Een groot aantal formules zijn mogelijk en bepaalde gelijkaardige experimenten bestaan al, bijvoorbeeld:

- Intergenerationele projecten die de scholen en de bewoners van rusthuizen of grootouders samen brengen. Ouderen kunnen zelfs deel uitmaken van het pedagogisch project van de school (cfr. het concept van 'brede school'): de onderwijzers kunnen een beroep doen op oudere mensen en op hun getuigenis in het kader van verschillende vakken (geschiedenis, aardrijkskunde, burgereducatie, ...) en op hun praktische kennis rond een aantal activiteiten (naaien, confituur maken, muziek, ...).
- Een prijs of een 'kwaliteitslabel' kan de meest creatieve intergenerationale projecten opgezet door scholen onderscheiden (naar analogie met de campagne 'School tegen racisme').
- Oudere mensen komen oude verhalen of legendes ver-

tellen in kinderdagverblijven.

- Schoolkinderen bezoeken het rust- en verzorgingstehuis en elk kind stuurt dan een kerstkaartje aan de oudere die ze hebben leren kennen.

Meer generationele mix

Deze generatiemix moet ook worden aangemoedigd buiten de scholen, door onder andere:

- Systemen voor uitwisseling van diensten (type REL of LETS) die toelaten om de competentie van iedereen te valoriseren (bijvoorbeeld hulp bij schoolwerk in ruil voor het maaien van gras).
- Gemeenschappelijke ruimtes in de wijken die intergenerationale ontmoetingen vergemakkelijken.
- Interculturele buurtfeesten, evenementen waar ouderen en jongeren samenkomen, intergenerationale activiteiten.
- Om te vechten tegen het isolement van de ouderen, kunnen we per buurt een netwerk van vrijwilligers creëren die minstens een uur per week een alleenstaande oudere bezoeken. Deze oudere heeft het recht om van gesprekspartner te veranderen als hij zich niet op zijn gemak voelt.

Gebruik maken van nieuwe technologieën

Nieuwe technologieën zijn een efficiënt middel om contact tussen generaties te bevorderen. De meeste jongeren zijn experts in het gebruik van GSM, internet, sociale netwerken, ... Voor hen is dit allemaal kinderspel. Zij kunnen hun kennis overdragen aan ouderen en/of het uitwisselen tegen andere diensten.

REACTIES ACHTERAF VAN ENKELE DEELNEMERS

Wat motiveert 24 gewone burgers om vrijwillig drie week-ends op te offeren? Want uiteindelijk komen ze hard werken en het beste van zichzelf geven, maar wat krijgen ze ervoor terug? Het waardevolle gevoel om actief deel te nemen aan een belangrijk maatschappelijk debat, zo blijkt. Enkele deelnemers van het burgerpanel over wat hen motiveert en hun hoop voor de toekomst...

Philippe Leysen, deelnemer aan het burgerpanel

"Een waardige en betaalbare oude dag is iets wat ons allen aanbelangt en waar we eigenlijk te weinig bij stil staan. De drie weekends waren dan ook ideaal om oplossingen te zoeken met een groep die een heel brede waaier van de maatschappij vertegenwoordigde. Zo was het mogelijk om voorbij de clichés te gaan en van elkaar te leren."

"Ik droom van een wereld waar mensen met elkaar verbonden zijn, en waar veel plaats is voor wederzijds vertrouwen. Mensen moeten beseffen dat ze samen veel sterker staan dan ieder alleen in zijn hoekje! Voor mij is de belangrijkste aanbeveling van de groep het idee van een waardig inkomen voor iedereen, en alles wat mensen stimuleert om iets voor anderen te doen. Een win-win systeem, als je het mij vraagt!"

Robert Lombaerts, deelnemer aan het burgerpanel

"Ik doe mee aan dit panel omdat ik droom van een diverse en vreedzame samenleving. Dit project heeft getoond dat het mogelijk is om cohesie te vinden in een tijdelijke groep van gemotiveerde en verantwoordelijke burgers. Zou het niet mooi zijn dat zo'n positieve ervaring ook zou worden toegepast op een nieuw bestuursstelsel, buiten de politieke partijen?"

Miroye Kizamie, deelnemer aan het burgerpanel

"Als we met z'n allen in de zetel blijven zitten en kijken en luisteren naar de media, en niets doen, dan gebeurt er zeker niets. Nu heb ik de hoop dat er misschien toch 'iets' kan veranderen, want eigenlijk moet er een heleboel veranderen... De vergrijzing is iets dat iedereen zou 'moeten' bezighouden, daar we allemaal die richting uitgaan, vroeg of laat, ook het 'samenleven' zou herbekeken moeten worden"

Béatrice Maes, deelnemer aan het burgerpanel

"De maatschappij kan enkel veranderen als ook onze mentaliteit verandert. En dat neemt tijd in beslag! Ik zou willen dat er meer nadruk gelegd wordt op opvoeding. Kinderen zijn de motor van verandering en onze hoop voor de toekomst. Opvoeding (zowel vanuit het gezin als het onderwijs) moet gericht zijn op alle aspecten van een menselijk wezen. Men moet leren openstaan voor schoonheid, broederlijkheid, menselijke waarden en spiritualiteit, die onontbeerlijk zijn voor het voortbestaan van een samenleving. In mijn ogen is een opvoeding, gericht op het beste in de mens, en dit van jongs af aan, de enige manier om een nieuwe mentaliteit te kweken..."

Maryse Van Aerden, deelnemer aan het burgerpanel

Dit zal niet vanzelf verlopen, een aantal voorafgaande voorwaarden moeten vervuld zijn:

- Er moeten sensibiliseringscampagnes gevoerd worden, eventueel met prijzen voor acties die het goede voorbeeld geven.
- De media moet in de eerste plaats aandacht vestigen op wat verschillende culturen samen brengt en benadrukken wat ons verbindt (tussen generaties en tussen culturen) in plaats van wat ons verdeelt. Er zouden ook programma's kunnen komen (*reality tv*) waarbij jongeren ondergedompeld worden in het leven en de omgeving van ouderen en vice versa.
- Er moet een nieuwe visie ontwikkeld worden op infrastructuur, zowel op de architectuur van rust- en verzorgingstehuizen (die toegankelijk moeten zijn voor de buurt), op de mixiteit van de huisvesting (zie vorig hoofdstuk), op groene ruimtes (ontwikkeling van ontmoetingsplaatsen tussen kinderen, volwassenen en ouderen), ...

De interculturele dimensie mag zeker niet uit het oog worden verloren. Er bestaan redelijk veel initiatieven voor senioren met dezelfde culturele achtergrond. Maar er zal ook steeds meer culturele diversiteit zijn binnen de oudere bevolkingsgroepen. Daarom moeten we de contacten tussen verschillende culturen stimuleren.

Ook al moet menselijk contact de voorrang krijgen, toch kunnen sommige technologieën gebruikt worden om een elementaire veiligheid te garanderen. Zo kan een webcam of een Skype connectie worden geïnstalleerd in elk huis als contactpunt om zich ervan te kunnen vergewissen dat alles goed gaat met de persoon.

Lexicon

Mantelzorger: persoon die informeel en onbezoldigd de zorg op zich neemt voor een zieke of hulpbehoevende persoon in zijn naaste (meestal familiale) omgeving.

Gezondheidspuntenkaart: kaart die alle voorschriften en gezondheidsuitgaven van een persoon bevat, teneinde van een beter individueel beheer, een sensibilisering aan de kosten i.v.m. gezondheid, en een betere samenwerking tussen geneesheren.

Lokale zorgcoördinator: gediplomeerde medewerker, vrijwillig en/of bezoldigd, die in iedere gemeente wordt benoemd om een lokale rol op te nemen op het vlak van gezondheid: advies, informatie en ondersteuning van alle inwoners.

Stakeholders: alle belanghebbenden in een welbepaalde problematiek

Onvoorwaardelijk basisinkomen: basistoelage die aan iedereen wordt uitgekeerd, vanaf de leeftijd van 18 jaar en tot aan de dood, zonder voorwaarden. Een financiële basis die kan aangevuld worden met andere bronnen van inkomsten.

Dienstverleningsinkomen: een nieuw type van inkomen, bedacht door het burgerpanel, gelinkt aan dienstverlening aan de samenleving.

Onzichtbaar werk: taken en diensten die onontbeerlijk zijn voor de goede functionering van een maatschappij, maar die niet worden uitgevoerd in het kader van bezoldigd werk (informele hulp, zorg voor zieke of hulpbehoevende naasten, lokale solidariteit en dienstverlening).

REACTIES ACHTERAF VAN ENKELE DEELNEMERS

"Nu ik aan het panel heb deelgenomen, geloof ik meer dan ooit dat er een uitstekende verstandhouding mogelijk is tussen de generaties. Ik hoop dat de finale tekst alle beleidsmakers inspireert en dat er projectverantwoordelijken komen die een aantal van onze ideeën in proefprojecten kunnen/willen omzetten!"

Paul Troch,
deelnemer aan het burgerpanel

Wim Winters,
deelnemer aan het burgerpanel

"Ik zou willen dat er vaker **onbaatzuchtig** dingen voor elkaar werden gedaan. een onvoorwaardelijk basisinkomen zou mensen die vrijheid geven, en ook het verantwoordelijkheidsgevoel vergroten."

"Ik zou graag leven in een wereld van vrije zelfstandige menselijke wezens, die genieten van hun bestaan in een gezonde samenleving, gebaseerd op een samenhangend systeem, **respectvol** voor iedereen. Welwillendheid zou er heersen, en gerechtigheid, in plaats van winstbejag en macht. De mens is in staat tot het beste en het slechtste, het is afwachten welke richting we zullen uitgaan..."

Tomah Willemart,
deelnemer aan het burgerpanel

"Mijn kleine wens (eigenlijk een hele grote!) is dat er veel meer geluisterd en vooral ook rekening zou gehouden worden door de overheid, met de wensen en vragen die van burgers komen (= gewone mensen zoals ik, die al een heel leven achter zich heeft, maar heel erg bekommerd en bezorgd is om het welzijn van haar kinderen, klein- en achterkleinkinderen). Ik hoop dat de toekomst op die manier ook meer werkelijke **democratie** zal brengen. Ik hoop vooral dat de wereld globaal rechtvaardiger en leefbaarder zou worden voor iedereen."

Stephania Benoy,
deelnemer aan het burgerpanel

"Ik heb veel tegenslag gekend in mijn leven, ik ben blij dat ik eens de kans heb gekregen om mijn mening te uiten. Door mijn deelname zie ik de toekomst nu vanuit een ander perspectief, ik heb terug hoop gekregen. Voor mij zijn de belangrijkste punten uit ons scenario dat iedereen zijn **verantwoordelijkheid** moet dragen wat betreft gezondheid en dat het pensioenstelsel moet veranderen. Ik hoop dat het sociale systeem zo wordt uitgewerkt dat ouderen in hun vertrouwde omgeving kunnen verblijven en niet gedwongen worden om weg te kwijnen in een home. En tenslotte dat onze kinderen en kleinkinderen en alle generaties die volgen, kunnen leven in een wereld van vrede, eerlijkheid en vriendschap en geen zorgen meer hoeven te hebben over geldgebrek."

Rosa Paulis,
deelnemer aan het burgerpanel

«DE WERELD HEEFT DICHTERS NODIG...»

Welke naam gaan we geven aan het ontluikende 'individualistisch altruïsme'? Hoe zullen we levensfasen noemen waarin we 'niet-monetair' werk verrichten? Welke woorden moeten er komen om aan te duiden dat iemand oud is, maar niet bejaard? Met welke termen zullen we een gevoel van zekerheid omschrijven dat niet gebaseerd is op het materiële? Hoe zullen we op het eerste gezicht tegenstrijdige woorden - en concepten - aan onze woordenschat kunnen toevoegen?

Er bestaan vandaag verschillende realiteiten en situaties waarvoor de huidige woordenschat ontoereikend blijkt. Bovenvermeld citaat van onze twee facilitatoren is een uitnodiging om de mooie uitdaging van het herschrijven van een sociale denkwereld aan te gaan!

LATEN WE DE DIALOOG VERDERZETTEN!

Het project "Onze Toekomst" had de ambitie om de reflectie en de dialoog te verdiepen rond een aantal kernuitdagingen van onze toekomst.

Als de resultaten u aanspreken, dan horen we heel graag uw reacties. We willen immers bekijken hoe we samen verder kunnen gaan met het bedenken en uitbouwen van duurzame oplossingen voor de ouderen van morgen.

Alle reacties die de dialoog verder kunnen ondersteunen, zullen verschijnen op onze website www.stg.be/onzetoekomst. Deel ons uw reactie mee per mail: onzetoekomst@stg.be.

Tot binnenkort!

Hoe zorgen we ervoor dat burgers méér kunnen doen, rekening houdend met hun persoonlijke motivatie, zodat ze de huidige institutionele solidariteit kunnen vervolledigen en versterken?

EN WAT NU?

DANKWOORD

De Stichting wens op de eerste plaats haar dank te betuigen aan de **partners** van het project, voor hun vertrouwen en de rijke uitwisseling van ideeën die we hebben gehad.

Wij willen ook **Synergies & Actions** heel hartelijk bedanken voor de animatie en het opstellen van de profielen van de deelnemers aan het panel, alsook **Atanor** voor de hulp bij het opmaken van het methodologisch draaiboek.

Dank ook aan de **leden van het begeleidingscomité** van het project voor hun steun en advies, aan de **specialisten en professionals** die tijdens de eerste fase van het project werden geïnterviewd, en de **drie think tanks**, voor de tijd die ze aan het project besteedden en de waardevolle informatie die ze verstrekt hebben.

Een heel bijzondere 'dankjewel' aan de **24 burgers van het panel** voor hun engagement gedurende de drie week-ends en de tijd die ze hebben besteed om zich in deze dichte materie te verdiepen. We willen ook het werk benadrukken van het **vrijwillig team van tolken** van de UGent, die gedurende het hele proces mogelijk gemaakt hebben dat de burgers van onze twee landstreken elkaar zouden begrijpen, alsook van onze **twee rapporteurs** die hun werk gemaakt hebben van het noteren en synthetiseren van de gesprekken.

Tenslotte willen we ook alle **referentiepersonen** bedanken, die ons hebben geholpen bij de rekrutering van de burgers, alsook de **experten** die de burgers hebben geholpen om hun scenario te finaliseren door hun vragen te beantwoorden, en alle andere personen die ons op de ene of de andere manier geholpen hebben.

Begeleidingscomité

Het begeleidingscomité heeft de Stichting geholpen bij het bepalen van de kernvragen en de methodologie van het project. Ze staan niet in voor de resultaten en analyses die werden uiteengezet in deze brochure.

Philippe Anthoine, Dokter, lid van de Regionale Adviesraden van Cera.

Benoît Brassart, Directeur bij Partenamut.

Sébastien Brunet, Algemeen Bestuurder van het IWEP (Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique).

Françoise Coune, Adviseur ouderen bij het Kabinet van Minister Eliane Tillieux, Waals Minister van Gezondheid, Sociaal werk en Gelijke kansen.

Mark Deckers, lid van Terra Reversa, denkgroep voor een andere economie.

Anja Declercq, Lucas – interdisciplinair kenniscentrum van de KUL op het gebied van zorg en welzijn.

Carmen de Crombrughe, Programmacoördinator Maatschappelijke projecten bij Cera.

Philippe Defeyt, Voorzitter van het OCMW van Namen. Econoom aan het Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (IDD).

Benoît Derenne, Directeur van de Stichting voor Toekomstige Generaties.

François Devenijn, Directeur van Groupe Jolimont.

Valérie Dudart, Programmaverantwoordelijke bij de Fondation Chimay-Warsoise.

Philippe Dumont, Secretaris-generaal van de Fondation Chimay-Warsoise.

Sabine George, Programmaverantwoordelijke bij de Fondation Chimay-Warsoise.

Amine Houssaini, Projectverantwoordelijke bij Partenamut.

Jean Hindriks, Professor Economie aan de UCL. Senior fellow bij Itinera Institute.

Claude-Michel Loriaux, Professor emeritus aan de UCL, demograaf.

Mie Moerenhout, Voorzitster van de Vlaamse Ouderenraad.

Isabelle Paul, Adjunct-Kabinetschef van Minister Eliane Tillieux, Waals Minister van Gezondheid, Sociaal werk en Gelijke kansen. Verantwoordelijke voor gezondheidsmateries.

François Perl, Directeur-generaal van de Dienst Uitkeringen, RIZIV.

Cédric Van de Walle, Adviseur bij de POD Duurzame Ontwikkeling, verantwoordelijke DOeB (duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling).

NOTITIES

De Stichting voor Toekomstige Generaties (stichting van openbaar nut) ondersteunt originele initiatieven die duurzame oplossingen voorstellen en op die manier goed zijn voor de wereld en de mensen. De Stichting zorgt ervoor dat deze initiatieven beter bekend raken bij het grote publiek en biedt ze begeleiding, financiering en werktuigen. Ze stimuleert ook het ontluiken van nieuwe denk- en productievormen.

STICHTING VOOR
TOEKOMSTIGE GENERATIES

Hoofdkantoor : Rue des Brasseurs, 182 • 5000 Namen • BELGIË • Tél. +32 (0)81 22 60 62 • Kantoor : De Fiennesstraat 77 • 1070 Brussel • BELGIË • Tel. +32 (0)2 880 88 68 • stg@stg.be • www.stg.be

Onze Toekomst

Een project van de

In samenwerking met

Met de steun van

